

SZOCIÁLPOLITIKAI SZEMLE

SZERKESZTI: DR LANGZI JENŐ

TÁRSSZERKESZTŐ: DR KADOSA MARCEL

Kérjük azon tisztelt előfizetőinket, akiknek előfizetésük már lejárt, hogy annak megújítása iránt intézkedni szíveskedjenek.

Budapest, 1912. június 5.

Bizonyos körök, vagy beszéljünk pontosabban: bizonyos emberek, akiknek konok tévelygése és részben egzisztenciája a „Scharfmacherei”, a május 23-iki eseményeket mohó igyekezettel óhajtották volna kihasználni a szakegyletek ellen. Ezek az urak – bár folytonosan foglalkoznak vele – még mindig nem tudják vagy nem akarják tudni, hogy a munka társadalmának fejlődésében mit jelent a szakegylet. És ez annál csodálatosabb, mert amit szakegyletnek nevezünk, az valósággal iskolai példája a társadalmi fejlődés szerves gyümölcének, amely nem mesterséges csinálmány, hanem szinte a természet alkotása, ők a feje tetejére állítják a logikát és elhítetik magukkal meg elhíttetni akarják másokkal is, hogy előbb adva van a szakegylet és ebből következik a munkásság szervezkedése és mindaz, ami a szervezkedés átmeneti idejében kellemetlen, nem pedig megfordítva: a szervezkedés eszméje van előbb adva és az hozza létre a szakegyleteket.

És ha mindjárt valóban a szakegyletekben osztogatták volna is a revolvereket azon a csütörtökön, ez se jelentene mást, mint azt, hogy bizonyos helyiségben bizonyos emberek csináltak valamit, ami ha büntetendő cselekmény, úgy az elkövető személyek felelősséggel tartoznak érte. De a szakegyletet tenni felelőssé, ez annyi volna, mint a szakegylet fogalmát egy helyiség fogalmával azonosítani, ami bizonyára nem történhetik meg másképen, mint úgy, ha ürügyül akar szolgálni egy egészen más célzatú intézkedés elkövetésére.

A szakegylet – értsük már meg – meg nem szüntethető valami, mert a termelés bizonyos rendjének a természetes velejárója. Ellenkezőleg: a szakegylet fejlődését mindenképen támogatni kell, mert egy pillanatnyi gondolkodás után már világos, hogy azok a zökkenések és kellemetlenségek, amelyeket a szakegyletnek tulajdonítanak a rövidlátók és azok, akiknek megélhetést biztosít ennek a felfogásnak a terjesztése, sokkal nagyobbak és súlyosabbak volnának ma már a szakegyletek nélkül. Csakis a szakegyletek fejlettsége, nivójának emelkedése, a társadalomban való tökéletes elhelyezkedése, felelősségének és ezzel együtt hatáskörének kiterjesztése képes a munkának azt a békét és folyamatosságot biztosítani, amelyet ezek a szűk látókörű urak a szakegyletek erőszakos felrugdosásától várnak. Amilyen tunk a törvényileg kötelező szakegyleti tagság korszakához éppen olyan bizonyosak vagyunk abban is,

hogy a szakegyleteknek hatalmi szóval megszüntetése esetében maguk a munkaadók és velük együtt az egész társadalom követelné újból való létesítésüket.

*

A most folyó receptcsalási bűnperben az volt talán a legcsúnyább momentum, mikor az egyik tanú, maga is orvos, elmagyarázta a bíróság előtt, hogyan pocskékolják az orvos urak a munkáspénztár pénzét, hogy rendelnek drága és felesleges orvosságokat, mit sem törődve azzal, nem-e fogja ez a pénzpocskékolás az egész pénztári intézményünket, az eddigi legnagyobb magyar szociálpolitikai alkotást felborítani.

A pénztári orvosok; valóságos sabotaget vittek véghez a pénztár vagyonán, derűre-borúra írván a felesleges gyógyszereket. Az ember nem nyomhatta el magában a tárgyalás folyamán azt az érzést, hogy az orvosok mély és titkos gyűlölettel viseltetnek a pénztár iránt és legkisebb gondjuk, hogy ilyen nagy és hatalmas humánus intézmény valamelyes önzetlenséget, valamelyes önfeláldozást is kivan nemcsak a munkástól, hanem az orvostól is. Mert nem a humanizmus diktálta a pénztári orvosoknak, hogy drága és felesleges orvosságot rendeljenek, hanem a pénztári intézmény gyűlölete. Azt mondják, a pénztár a kenyerért vette el az orvosnak, mert minden munkás gyógyításáért fillérekkel fizet. Nem egészen így áll a dolog. Először, mert egy orvos sincs arra kényszerítve, hogy a pénztárnál orvosi állást vállaljon, másodsor, mert az a sok fillér mégis csak biztos megélhetést nyújt az orvosoknak, ők azt hiszik, ha nem lenne pénztár, a fillérek helyett forintokat kapnának. Micsoda tévedés! A munkás, míg a saját zsebéből kellett fizetnie, nem ment orvoshoz, hanem a természetre bízta a gyógyulását. A betegek száma megegerszereződött és a kapitalizmus bevonult a gyógyászatba is, a nagy tömegre dolgozó – valljuk be a felületes és ami fő, felelősség nélküli gyógyítás kiszorította az egyéni, patriarkális gyógykezelést. De ha nem így volna is, ha az orvosok tényleg kárt szenvednének a pénztári intézmény által – akkor sem lehet ezt az intézményt csak az ő érdekeiken keresztül tekinteni. Vanak magasabb szempontok is, mint az egyéniek vagy az osztályszempontok és az az egyén vagy osztály, amelyik erre a magasabb nézőpontra emelkedni nem tud, eljátszotta a jogát arra a régi és tisztos becsülésre, amelyben a régi jó időkben része volt.

Bányász Jenő: Világvédjegyjog.

Az árujegyek törvényes oltalmában a modern forgalmi törvényhozás egyik legfinomabb fejleményével állunk szemben.

Midőn a forgalmi viszonyok még nagyobbbrészt helyi természetűek voltak, az árujegyek, mint az árut

készítő műhelyek insignumai, inkább mint mester jegyek jelentkeztek.

A gazdasági élet nagyarányú haladása, a nagyfokú és folyton emelkedő munkamegosztás a közvetítő kereskedelem jelentőségének és méreteinek óriási megnövekedésére vezetett.

A termelő, iparos vagy kereskedő (vállalkozó), egy jellel, ábrával, majd újabban egy szóval, vagy ezek kombinációjával látja el az általa előállított, illetve forgalomba hozott árukat, s ezt a választott és üzleti forgalomban alkalmazott árumegjelölést árujának minősége, kereskedelmi tevékenysége és a reklámra fordított nagyfokú költsége által igyekszik általánosan ismertté tenni.

Rászoktatja a vevőt, hogy az, egy bizonyos, általa már ismert jeggyel, ábrával vagy szóval ellátott árut látva, megnyugszik annak tudatában, hogy biztosan azt az árut kapja kézhez, amelyet tulajdonképpen akar és amelyre néki szüksége van.

A modern forgalmi életnek, a nemzetközi kereskedelemnek tehát kiváló érdeke fűződik ahhoz, hogy a vállalkozó mindazokban az államokban, ahová csak védjegyes áruja eljut, az utánzásokkal szemben hatályos védjegyoltalmat élvezzen.

Egy-egy jól bevezetett védjegy ma már az egész világ fogyasztó közönsége előtt ismeretes, s ezáltal megbecsülhetetlen értéket képvisel.

Az ilyen óriási, évtizedekre, sőt évszázadokra kiterjedő fáradhatlan, egész generációk által kifejtett üzleti tevékenység, továbbá az a tömértelen pénzáldozat, amelyet egy világvédjegy közismertté tétele megkíván, mind hangosabban megkövetelik, hogy annak gyümölcsei a világvédjegy tulajdonosának a legmesszebbmőig biztosítottassanak. A külkereskedelem immár olyan politikát sürget, amely egyfelől megadja ugyan a hazai termelésnek az egyetemes érdekek szempontjából megokolt határig a szükséges védelmet, másfelől azonban a kereskedelem expanzióját nem akasztja meg. Oda törekszik, hogy a hazai termelés produktumai nemcsak a belföldi szükséglet fedezése útján találjanak mentől nagyobb mértékben elhelyezést, hanem kedvező konvenciók útján a külföldi piacokon is minél kilátásosabb eséllyel vehessék fel a versenyt más exportállamok produktumaival szemben.

A versenyküzdelem alapja a védjegyes áruk törvényes oltalmának hatályos oltalma. Sajnos, azonban a védjegy jog terén magában az alapvető kérdésekben is eltérők az egyes államok törvényhozásai. Így az alakiságok tekintetében, a védjegy oltalomképességét és oltalmi körét illetőleg. Itt védelmet élvez, ott védelem nélkül van, – az egyik államban a bejelentő védjegyeinek oltalomképessége felől azonnal tájékoztató nyel, míg más államban csak a per során. – A díj és oltalom természete is más és más. – Itt kevesebb, amott hatékonyabb oltalmat élvez, – egyes államokban az előző használatra is ügyelnie kell, másutt a lajstromok alapos átkutatása elegendő a kizárólagos használati jog elnyeréséhez, – néhol a törvények hézagosak, s rendeletek írják elő a követendő eljárást.

Láttnivaló tehát, hogy a vállalkozónak, ha védjegyes árujával saját hazájának határát átlépi, úgy a védjegyes áruja számára meghódítandó területek törvényeit, rendeleteit, egy szóval *joggyakorlatát* igen alaposan kell ismernie.

Pontos, megnyugtató fölvilágosítást azonban a külföldi alig kaphat, hiszen tudott dolog, hogy a védjegy jog területe minden államban csak szűkebb körű társaságok, – egyes egyének titka, tudott dolog továbbá az is, hogy az egyes államok törvényei nagyrészt ezeknek a szakértő, inkább jogász társaságoknak a véleményéből alakult ki, s így a hamisítatlan kereske-

delmi és ipari közérdek kívánalmainak megkerülésével, az egyes jogviták eredményéhez képest az egyes törvényekben a kereskedelem nemzetközi jellege jutott kifejezésre (ezek a legmesszebbmő oltalmat statuálják a belföldi és külföldi alattvalókra nézve egyaránt), más törvényekben pedig, ahol t. i. a külföldieknek kedvező helyzetében a külföldi áruk beözönlésének veszélyét látták, oly intézkedéseket találunk, amelyek a tisztességtelen törekvéseknek egyenesen tápot nyújtanak, s ezzel az idegen, külföldi védjegyek lopását leplezetten megengedik, ami által viszont az ipar és kereskedelem fejlődésének és megerősödésének alapjait támadják meg. Általában elmondhatjuk, hogy a mai védjegy törvények nagy része a gyakorlati! szükségek hatása alatt keletkeztek, s a modern gazdasági politikai követelményeivel nem számolnak, – így pedig a modern forgalmi élet növekedő arányaival lépést sémi tarthatnak. Elavultak.

Kultúrállam nem tűrheti az idegen, külföldi védjegyek lopását!

A világipar és kereskedelem nemzetközi védjegyoltalmat kíván, s ez elől a kíváncsalm elől álokoskodásokkal kitérni immár nem lehet.

Németországi az érdem, hogy felismerte a világvédjegy jog intézményében a nemzetközi forgalom egészséges fejlesztésének és megerősödésének alapfeltételeit. Az egyetemes világvédjegy jog egységes megalkotásának előkészítésére egy nagy bizottságot szervez, amely nagybizottság úgyszólván az összes kulturállamokban külön bizottságot létesít.

Magyarországon f. évi február havában Ballai Lajos dr. min. tanácsos javaslatára Kohn I. dr. hívta egybe kiválóbb védjegy jogászaikat az egységes világvédjegy jogi bizottság megalakítása céljából. Az egybegyűltek, bár tudatában voltak mindazon nehézségeknek, amelylyel az összes államok védjegy törvényei helyébe lépő világvédjegy jog megalkotása jár, magának az intézménynek üdvös és kívánatos voltát egyértelműen elismerték, s a magyarországi bizottság Nagy Ferenc ny. államtitkár elnöke alatt megalakult.

Jelen fejtegetéseink keretében nem kívánunk magával a világvédjegy jog intézményével, annak lehetőségeivel foglalkozni, csupán a kereskedő és iparosvilág kívántunk számot adni. Mi még a távoli jövőben sem látjuk az egyes államok törvényeinek helyébe lépő világvédjegy jog megalkotását, de nincs okunk kételkedni abban, hogy a külkereskedelem létfeltételei, tehát maga a szükség érzete, a becsületes munka gyümölcseinek oltalma le fogja dönteni a nagyobbára a védjegy jog alaki, – az eljárási szabályok egyöntetű szabályozásában rejlő akadályokat, – helyesebben az egyelőre védjegy jog egyes főbb pontjainak megállapítására alakult bizottságok megfogják találni azt az irányt, azokat az összetevőket, amelyek a világvédjegy jog eredőjét fogják alkotni.

Prof. J. Wolf (Boroszló): A Középeurópai Gazdasági Egyesület.

A Szociálpolitikai Szemle eredeti közleménye.

Midőn tíz évvel ezelőtt „A középeurópai államok közös gazdasági érdekeit előmozdító egyesület” megalapítására gondoltam, eme tervemnek természetszerűleg, részben érzelmi, részben politikai belátásokban rejlő okai voltak.

Minthogy Ausztriában születtem és tanultam, minthogy aztán első tudományos kitüntetéseimet Magyarországon nyertem (eme ország nyelvére for-

dították le első nagyobb tudományos munkámat, miután az egy nagytekintélyű társaság pályadíját elnyerte), minthogy továbbá egy svájci egyetemen tizenkét évig voltam a nemzetgazdaságtan tanára, minthogy végül tizenöt év előtt ugyaneme minőségben Németországba szorítottam, bensőmben „középeurópaivá” lettem. Az említett államok mindegyike fogva tartotta szívem egy-egy részét, egyikhez való viszonyom sem engedte meg, hogy végleg elbúcsúzzam tőlük, ha évről-évre mind mélyebben nőttem is a német talajba.

Ily körülmények között bizonyos mértékben „prädestinálva” éreztem magam egy feladat megoldására, melyet tudományszakomból merített közgazdasági okok folytán rendkívül figyelemre méltónak és fontosnak tartottam.

Gyakorlati hajlandóságomnál fogva, „légmentes” térben emelt alkotások iránt sohasem viseltem különös tisztelettel. Ilyen alkotásnak tartottam mindég a középeurópai vámegyesület eszméjét, mellyel annak idején, különösen Ausztriában nagyon szerettek játszani és kacérkodni. Igen képzett és befolyásos osztrák közgazdák igen sok munkát és hangulatot pazaroltak erre az eszmére, melyet az 1866-ig évvel és Ausztriának a végtelenségig növekvő adóterheivel lejárnak tekintettem. E sok „munka” és „hangulat” szerintem egy „érdekközösség”-nek a vámközösséget kizáró eszméjében, illetve ennek megvalósításában volt hasznosítható. A középeurópai államok bizonyos kereskedelempolitikai egyetértése, ha már nem volt vámegyesületről szó, mindenképp lehetséges volt. Ez államok bizonyos kereskedelempolitikai elveket, melyek erősségüknek egyenlőképp egyik alkotó elemét tették, egyesülve nyomatékosabban tudtak érvényesíteni és megvalósítani, mint külön-külön. Egy ilyen szervezet egyenesen a kor követelménye volt, tekintettel egész Középeurópában keletkezőben levő bizonyos új gazdasági alakulásokra. Az északamerikai veszedelem már hosszabb idő óta komoly megfontolás tárgya volt. Éhez járult Dilke és különösen Chamberlain óta a „Nagyobb Britannia” eszméje. Az orosz óriás pedig kelet felől jövő veszedelemként jelentkezett. Eme három világbirodalommal szemben az Európa szívében elterülő országok egyedülálló államocskák voltak és közelfekvő volt a kívánalom, hogy egymásnak gazdaságilag „kezüket nyújtsák”, egymáshoz gazdaságpolitikailag közeledjenek.

Eme felismerés általánosítását kívánta szolgálni a középeurópai egyesület. E mellett mindenkor ily egyesülés erőteljes „előszervezetének” tekintették. Azonközben mindenkor tudatában voltam annak is, hogy az egyesület az említett célt szolgáló *propagandából* „meg nem élhet”, hogy ez „napi kenyere” nem lehet. Hiába-való lett volna minden propaganda, ha egyben kézzelfogható, habár kisebb feladatokat is kitzúzni és feldolgozni meg nem kezdett volna. A távoli nagy „horizontok” mellett elsőben kicsiben kellett kezdem, oly munkával, mely minden ország kicsi közgazdasági gondjaiba való belemélyedést jelentett, oly eseményekkel való foglalkozást, melyek külön-külön talán jelentékteleneknek látszottak, de összességükben mégis csak igen tekintélyes összégeket jelentettek.

Itt nyomultak aztán a kisebb feladatok előtérbe.

Az volt a jelszó, hogy kicsiben odahasson a működés, hogy a középeurópai államok a *költségmegtakarítás* eredményeivel egymásnak kölcsönös segítségére legyenek, a formai akadályokat egymás között elhárítsák, közös érdekeik szervezésének tágongó hézagait kitöltésük és a részükre egyaránt fontos közgazdasági

anyagának káros, egymástól külön kezelését megszüntessék.

Eme Programm jegyében szerkesztettem azt a „felhívást”, mellyel az egyesületnek elsőben vezetőket, alapítótársakat kívántam szerezni. A gazdasági egyesület ez első irata bevezetésében a következőket állapítja meg: „A középeurópai gazdasági egyesület célja, hogy – bármi néven nevezendő politikai célok kizárásával – oly gazdasági kérdésekre irányítsa a közérdeklődést és az államok figyelmét, melyek tekintetében a középeurópai államoknak nem egymással ellentétben álló, hanem egybevonó, közös érdekeik vannak. Az egyes államok önálló gazdasági elhatározási joga érintetlenül marad. Az egyesület oly kérdésekbe sem akar belenyúlni, melyek tekintetében érdekellentétek uralkodnak. Egyáltalában nem céloz semmiféle középeurópai vagy európai vámközösséget.”

Eme kifejtése után mindannak, amit az egyesület nem akar, rendre ki volt fejtve, mely pozitív feladatokat tart ez az egyesület szem előtt. Említést nyert például, hogy a középeurópai államok abban a helyzetben vannak, hogy egymásnak bizonyos előnyöket biztosíthatnak (vámtarifákban, vasúti tarifákban és egyebekben); hogy egymással egyébként is közelebbi viszonyba léphetnének, mint más államokkal (mint pl. érdekközösségek teremtése, a bank-, különösen jegybank-, továbbá a fizetésügynek párhuzamossá tételével stb); hogy intézményeik egy részét kölcsönösen egymás szolgálatába bocsáthatják (pl. a határőr- és konzuli szolgálat, továbbá az informatio ügyei tekintetében); hogy gazdasági jogaikat kiegyenlíthetik, százféle különbözőségektől megszabadíthatják; hogy végül alkalmi együttes eljárás révén a gazdasági „egyesület” a távoli külföldön kifelé is megpecsételhetik. A „zöld asztal” szerepét kívánta játszani, melynél össze lehet jönni és tanácskozni lehet eme közös kérdésekről.

Bismarck Herbert volt az, aki sokszor figyelmeztetett, hogy az egyesület élete a vezető férfiak politikai befolyásától függ. Abban az időben kelt leveleit, melyekből ma már természetesen kevés hozható nyilvánosságra, végig lapozva, e figyelmeztetés mellett igen sok egyéb megszívlelendő mondásra lelek, melyek atyjához hasonlóan, a fiú erős szeretetéről és gyűlöletéről is tanúságot szolgáltatnak.

Levelek tengerét váltottuk ebben az időben, a gazdasági élet számos nagyságával személyesen érintkezünk, közben rengeteg kosarat kaptunk ama cunctatoroktól, kik a kritika művészetében nagyok, de a pozitív alkotásban igen kicsik voltak.

Egyidejűleg egy német, egy osztrák és egy magyar egyesület megalapítása dolgában tárgyaltam.

Eme egyesületek közül elsőben a német közeledett a megvalósulás felé: 1904 január 21-én tartották meg a berlini Architektenhausban az alakuló gyűlést. Ernst Günther, Schleswig-Holstein hercege, ez a nagyszabású mezőgazda és iparos, aki egyben a közgazdasági irodalom terén is tevékenykedett, vállalta e gyűlésen az elnöki tisztelet. Ugyanazon év december 10-én a magyar egyesület gyűlése következett. Ennek élére Wekerle állt, aki mint közgazda a magyar pénzügyministeriumban nőtt nagygyá, mint ember is rendkívüli kaliberű, mint hazafi Deákhoz hasonló, aki előtt minden magyar tisztelettel hajol meg. Alig fél év múlva, 1905. április 3-án az osztrák egyesület is megalakult, még pedig Ernst v. Piener elnöklété alatt, aki Ausztriában évtizedek óta fontos közgazdasági ügyek intézője, Wekerlehez hasonlóan a pénzügyministeri tárcát sikeresen vitte és nemzetközi és nemzeti összeköttetéseiben egyaránt tekintélyes férfiú.

A tervezett egyesület magva ezzel el volt vetve. A Svájccal való tárgyalások, mely országgal mindenkép igen sok szál fűzött össze, egy mérvadó személyiség ellentállása folytán másoknak lelkesedése ellenére sem vezettek eddigelé eredményre. Ezzel szemben azonban, hála *de Sadeleers* kezdeményezésének (a belga országgyűlés volt elnöke, aki minden nehézséget a legsikeresebben tud újtájból elhárítani), megalakult egy belga egyesület, amely jól megalapozott munkájával csakhamar a *többi* egyesülethez teljesen méltónak bizonyult, Hollandiával folyamatban vannak a tárgyalások.

Itt is, mint mindenütt, minden a mérvadó személyiségektől függ.

Mert ha ez egyesületek hasznos és szükséges munkát végeznek és a jövőben jelentőségük csak nőni fog is, természetesen oly értelemben, hogy hiányuk az államok életében nyomban keserűen megbosszulná magát, nem életszükségletszerű a jelentőségük. Ily körülmények között igen elismerésre méltó, hogy férfiak százai, sőt ezrei csatlakoztak az egyesületekhez, melyekhez való tartozandóságukból semmi közvetlen lényegesebb hasznuk nincsen.

A közel nyolc év alatt az egyesületek annyi munkát végeztek, hogy nem könnyű róla a rendelkezésemre álló, szorosan kiszabott helyen szemléltető képet adnom.

Mondhatni, négy vagy ötféle eszközük van. 1. Általános konferenciák, melyek neve „Középeurópai Gazdasági Gyűlések.” Rendszerint két évenként tartják, a különböző egyesületek egy-egy székhelyén. Az értekezletek tárgya az egyes egyesületek javasolta kérdéseknek tárgyalhatósága és kivihetőségüknek megállapítása. Ha ez utóbbi kérdésre a válasz igenlő, úgy 2. rendszerint szakértekezletek tartatnak, melyek tagjai kizárólag kiváló szakférfiak, az illető kérdés „technikusai”, akik aztán a kérdést lehető alapossgal meg tárgyalják és Megvalósításukat előmozdítják. 3. Az egyes államok egyesületeinek közgyűlésein, melyek különböző turnusokban (Németországban 3 évenként) tartatnak, igen szakszerűen, különböző oly gazdasági kérdéseket tárgyalnak, melyeknek a szomszédos államok valamelyike szempontjából is nagy a fontosságuk. Emellett 4. szakirodalmi működést is kifejtenek az egyesületek kiadványaik révén. És 5. last not least a személyes befolyások megszerzése a kérdéses államok illető vezető személyiségeivel folytatott tárgyalások útján.

Így pl. az ez év áprilisában megtartott általános gazdasági konferencia tárgyalta a csekkjognak a német-osztrák-magyar területen túl is terjedő egységesítésének kérdését, mely tekintetben az egységesítés munkája az egyesületnek már nagy mértékben sikerült volt, tárgyalta továbbá a kivitel szempontjából oly nagy fontosságú bélyegjog, aztán a vámtarifa szabályozás egységesítését, végül a jegybankügy és a fizetésteljesítés ügyének nemzetközi szabályozásának kérdését. Az utolsó – Budapesten tartott – szakértekezlet a munkapiac nemzetközi szabályozásának kérdésével foglalkozott, vagyis főleg az Ausztriából, Magyarországból, Hollandiából, Olaszországból és Oroszországból nyert és különösen Németországra életbevágó fontosságú vándormunka kérdésének szabályozásával.

A Középeurópai Gazdasági Egyesület eddigelé a következő értekezletet tartotta:

1. a középeurópai konferencia Wienben, 1907. (Napirend: 1. vámügyi választott bíróságok, 2. az Északamerikai Egyesült-Államok vámügyi eljárása, 3. nemzetközi giro-forgalom, 4. a német-osztrák távíró-

hálózat, 5. közös szabályok a biztosító társaságok felügyelete tárgyában, 6. a vám eljárás egyszerűsítése, 7. a belföldi hajózási jog egységesítése),

2. szakértekezlet a csekkjog egységesítése tárgyában, Budapesten, 1907,

3. szakértekezlet a vám eljárás reformja tárgyában, Nürnberg, 1909,

4. a középeurópai gazdasági konferencia Berlinben, 1909 (Napirend: 1. a vándormunka ügyének szabályozása, 2. a kereskedelmi szerződések kettéosztása állandó szövegre és változó tarifákra, 3. nemzetközi postautalványozási forgalom, 4. az ipari hitel nemzetközi szabályozása),

5. szakértekezlet a középeurópai államok közötti jogsegély tárgyában, Wien, 1910,

6. szakértekezlet a munkás-vándorlás szabályozása tárgyában, Budapest, 1910, és

7. középeurópai gazdasági konferencia, Brüsszel, 1912 (Napirend: 1. a csekkjog további egységesítése, 2. a nemzetközi fizetések ügyének és a jegybankügy nemzetközi konferenciáinak reformja, 3. a vámtarifa rendszer egységesítése, 4. a bélyegjog egységesítése).

A Középeurópai Gazdasági egyesületek az elmúlt nyolc esztendőben az illető középeurópai államokban – a dolgokat közös nevezőjükre hozva – a termelési költségek mérséklését célozták és eredményezték. Már pedig a termelési költségek határozzák meg az előállítási és versenyképességet. A jogi különbözőségek eltüntetése, a közlekedés minden ágának tökéletesítése, a kölcsönös segély végeredményükben a termelési költségek csökkentéséhez vezetnek. Ez a munka lesz a Középeurópai Gazdasági Egyesületnek mindenkori jövő feladata is.

A kereskedelmi szerződések megújításának közelgő ideje azonban az egyesület tevékenységében kereskedelempolitikai kérdéseket is napirendre hoz. A munka ez irányban is készül és a legközelebbi középeurópai értekezletnek bizonyára ez a kérdéscsoport is tárgya lesz. Egyébként már működésének kezdetén odahatott az egyesület (ankétok és nagyszabású emlékiratok révén), hogy az északamerikai Unióhoz, Argentiniához és Kanadához való szerződéses viszonyt új alapokra helyezze. Közben folyton a középeurópai államok közös érdekeit tartotta szem előtt.

Eme működés sikerét nagyban előmozdította, hogy a kérdéses középeurópai államok az utóbbi időben közgazdaságilag mind hasonlóbb jelleget öltöttek, amennyiben Ausztria is évről-évre mindinkább ipari állam lesz és Magyarország sincs már ez iránytól messze. Megjegyzendő, hogy noha lassúbb ütemben, Franciaország is ugyanezen az átalakuláson megy át. Semmi kétség az iránt, hogy a három államnak ez a nemzetgazdasági hasonlóvá tétele, nem jelenti a vámpolitikai közeledést is. Elsősorban nemzeti piacát igyekszik minden állam biztosítani. A vámok egységesítésének útját állja a termelési költségek különbözősége is. A kedvezőbb természeti termelési feltételek, nagyobb tömegek és a termelés nagyobb arányú megoszlása folytán a termelési költségek Németországban sokkal alacsonyabbak, mint Ausztria-Magyarországban, vagy akár Franciaországban is. Németországnak, a három állam legkiterjedtebbjének mindig fokozódó rendkívül nagy érdekei a tengerpartok irányában, ugyancsak akadályozzák a vámpolitikai közeledést. Azonban egyáltalán nincs kizárva a három középeurópai államnak kölcsönös vámpolitikai támogatása. Hiszen Németország és Ausztria-Magyarország kereskedelmi szerződések tárgyalásainál harmadik államokkal

szemben máris közös egyetértésben jártak el. A kölcsönös támogatás azonban csupán a „do ut des”, a „kéz kezét mos” elve alapján történhet, amint azt az Egyesület gyakran hangsúlyozza.

Ami a Középeurópai Gazdasági Egyesületet a többi nemzetközi egyesülettől megkülönbözteti, az a területi megszorítás, melyre működését korlátozza. Az egész földtekére kiterjedő összeköttetésekben, a világ-részek közötti ellentétek elsimítására törekvő kísérletekben nem sokat bizik. Finnország és Chile közös érdekeinek felfedezésével és taglalásával egyáltalán nem törődik. Csupán egyenlő vagy hasonló kultúrájú és gazdasági jellegű államok és pedig elsősorban szomszédos államok között kíván közvetíteni. A szomszédosság ténye reá nézve a legnagyobb fontosságú mozzanat.

Eközben a kisállamoknak is egész sorát működési körébe igyekszik vonni, tekintve, hogy ezek még sokkal inkább reá szorulnak a nemzetközi vonatkozásokra és így az egyesület tevékenységére. Svájcban elhangzott propaganda-fejtegetéseim alkalmával Sulzer-Ziegler, államtanácsos, a Simplon áttörője így nyilatkozott: „A múlt hét folyamán kezdtem a Középeurópai Gazdasági Egyesület kérdésével foglalkozni. Természetszerűleg már előzőleg is sokat törtem fejemet azon, mi legyen a mi svájci iparunk jövője és meg kell vallanom, hogy e tekintetben a legnehezebb gondokkal vagyok eltelve. Különösen a szövetségi vámbizottságban folytatott tevékenységem óta nem szabadulok e gondoktól. És oly gondolatokra jutottam, mint amelyekről Wolf tanár szolt . . . Számos pontban teljesen megegyezünk. Örvendtem, hogy egy oly nagy államból, mint Németországból kerültek a köztudatba ezek az eszmék. Csudálkozva hallottam, hogy a svájci Kereskedelmi- és Iparegyesület elnöksége bizonyos hűvös magatartást tanúsít a kérdéssel szemben . . . Azt hiszik, hogy Svájc, a kicsi ország, a nagyok között a rövidebbet húzhatná . . .

„A Középeurópai Gazdasági Egyesület kezdeményezése azonban már első pillantásra is igazoltnak tűnik, ha meggondoljuk, hogy az ipari üzem nem jelent egyebet, mint specializációt, hogy azonban e specializáció szükségkép nagy fogyasztási területet igényel. Oly kis országnak, mint amilyen Svájc, csak akkor lehet ipara, ha kiviteli kereskedelemre tud szert tenni. Ha azonban nem sikerül iparunk részére tartós kiviteli piacokat találnunk, akkor a svájci ipar lassanként elpusztul, aminthogy részben már el is pusztult . . .

„Mélységes öröm lenne, ha Wolf tanár eszmei valamely irányadó személyiségben, mondjuk a német császár személyében, elősegítőre lennének, mintahogy a sokat szidott III. Napoleon a 60-as években a kereskedelmi politikának volt nagy elősegítője. Síralsan szétforgácsolt állapotban élünk ma. Minden egyesítési törekvést örömmel kell köszöntenünk.”

„Selbst ist der Mann.” A német császár vállaira rakni a sok egyéb nyomasztó feladat mellett még a Középeurópai Gazdasági Egyesület feladatait is, igazán sok lenne. Kétségtelen, hogy a Középeurópai Gazdasági Egyesület munkásságának iránya egybevág ama eszmékkel, melyek a német nemzet született vezérét betöltik. Ezzel be kell az egyesületnek érnie. Építse tovább is a hidakat a középeurópai államok között, egyenlítse az ellentéteket és igyekezzék az államokat egymásra kölcsönösen hasznossá tenni. Továbbra is a nemzetközi kapcsolatok kiépítése és a nemzetközi gazdasági szervezkedés hézagainak pótlása legyen a feladata. Sok munka maradt az érdekek harcában eddig elvégzetlenül. Egyebekben – „lábhoz a fegyvert.” Az Egyesület érteni fogja a módját, miként ragadja meg a nagy pillanatot, ha az elérkezik!

Dr. Mádai Lajos: A borsodi barnaszén bányászat munkásainak baleset- és bérjövédelmi statisztikája.

Két közlemény.

A budapesti kir. bányakapitányság kerületébe tartozó borsodi barnaszénmedence munkásainak baleset- és bérjövédelmi statisztikája figyelemreméltó összehasonlításra ad alkalmat, mivel a munkások egyik része kincstári, másik része magánosok üzeménél dolgozik.

A kincstári bányászatnál tíz év alatt 12.489 munkás dolgozott, s ezen idő alatt 108 súlyos és 29 halálos baleset, összesen 137 súlyos és halálos baleset történt, tehát a tíz évi átlagban 9.1-2 munkásra jutott egy súlyos vagy halálos baleset.

A magánosok bányászatánál ugyanezen idő alatt, vagyis 1901-től 1910. év végéig 43596 munkás dolgozott és 407 súlyos és 56 halálos baleset fordult elő, összesen 463 súlyos és halálos baleset, tehát tíz év átlagában 94-1 munkásra esett egy súlyos vagy halálos baleset.

A magánosok bányászatánál tehát tíz év alatt a munkások baleseti aránya a kincstári munkások baleseti arányához viszonyítva 2.9%-al kedvezőbb mérleget mutat.

A sérülések számának a munkások létszámával való összehasonlítása után azt látjuk, hogy 1901–1910. év között a kincstári bányamunkások 12489 létszámához viszonyítva 0.86%-a súlyos, 0.23%-a halálos és 1.09%-a súlyos és halálos balesetek összesített száma.

A magánosok bányászatánál alkalmazott munkások ugyanezen idő alatti 43596 létszámához viszonyítva 0.93%-a súlyos, 0.12%-a halálos és összesítve 1.05%-a súlyos és halálos balesetek száma.

Vagyis tíz év átlagában 0.04%-al nagyobb számban fordult elő súlyos és halálos baleset a kincstári, mint a magánbányászatnál.

Ami pedig a baleseteknek a termeléshez való viszonyát illeti, erre vonatkozólag következő eredményt kapunk:

A kincstári bányászat tíz év alatti 32,221.937 q termeléséből egy súlyos balesetre esik 290.017 q, egy halálos balesetre 1,111.101 q és általában egy súlyos vagy halálos balesetre esik 235.926 q termelés.

A magánbányászat tíz év alatti 73,477.684 q termeléséből egy súlyos balesetre esik 180.535 q, egy halálos balesetre 1,312.101 q és általában egy súlyos vagy halálos balesetre esik 158.699 q termelés, a súlyos és halálos balesetek tíz évi összesített számát véve alapul.

Az abszolút és relatív számadatok egybevetésével a kincstári bányászatnál 1901. évben 919 munkásra és 2,917.226 q termelésre esett négy súlyos és két halálos baleset, 1902. évben 965 (+46) munkásra és 3,064.799 q (+147.573) termelésre 7 (+ 3) súlyos és 3 (+1) halálos baleset, 1903. évben 1203 (+238) munkásra és 3,312.856 (+248.057) q termelésre 7 súlyos és 6 (+3) halálos baleset, 1904. évben 1310 (+ 107) munkásra és 3,345.870 (+ 33.014) q termelésre 20 (+ 13) súlyos és 3 (-3) halálos baleset, 1905. évben 1109 (-201) munkásra és 3,495.209 (+150.339) q termelésre 15 (-5) súlyos és 2 (-1) halálos baleset, 1906. évben 974 (-235) munkásra és 3,084.216 (-410.993) q termelésre 12 (-3) súlyos és 3 (+1) halálos baleset, 1907. évben 1523 (+549) munkásra és 2,774.234 (-309.982) q termelésre 13 (+ 1) súlyos és 2 (-1) halálos baleset, 1908. évben 1696 (+173) munkásra és 3,465.341 (+691.107) q termelésre 19 (+6) súlyos és 3 (+1) halálos baleset, 1909. évben 1459 (-237) munkásra és 3,635.045 (+169.704) q termelésre 4 (-15) súlyos és 4 (+1) halálos baleset, 1910. évben 1331 (-128) munkásra és 3,127.141 (-507.904) q termelésre esett 7 (+ 3) súlyos és 1 (-3) halálos baleset.

A magánbányászatnál esett 1901. évben 3964 munkásra és 6,028.909 q termelésre 19 súlyos és 5 halálos baleset, 1902. évben 3884 (-80) munkásra és 6,734.914 (+706.005) q termelésre 17 (-9) súlyos és 7 (+2) halálos baleset, 1903. évben 3732 (-152) munkásra és 6,309.979 (-425.935) q termelésre 21 (+4) súlyos és 7 halálos baleset, 1904. évben 3863 (+131) munkásra és 6,773.477 (+463.498) q termelésre 36 (+ 15) súlyos és 3 (-4) halálos baleset, 1905. évben 4158 (+295) munkásra és 7,513.828 (+740.351) q termelésre 43 (+ 7) súlyos és 4 (+ 1) halálos baleset, 1906. évben 4013 (-145) munkásra és 7,998.264 (+484.436) q és 6 (+2) halálos baleset, 1907. évben 4285 (+272) munkásra és 7,570.336 (-427.928) q termelésre esett 43 (+ 4) súlyos és 4 (-2) halálos baleset, 1908. évben 5323 (+1038) munkásra és 8,305.562 (+ 735.226) q termelésre 60 (+17) súlyos és 11 (+7) halálos baleset, 1909. évben 5294 (-29) munkásra és 8,097.990 (-207.572) q termelésre 59 (-1) súlyos és 3 (-8) halálos baleset, 1910. évben 5140 (-154) munkásra és 8,144.025 (+46.035) q termelésre esett 70 (+11) súlyos és 6 (+ 3) halálos baleset.

Vagyis míg a kincstári bányászatnál 1901. évben esett egy súlyos balesetre 729.307 q, egy halálos balesetre pedig 1,458.613 q termelés esett, addig ugyanezen évben a magánbányászatnál egy súlyos balesetre 317.311 q, egy halálos balesetre 1,205.782 q termelés esett!

1910. évben a kincstári bányászatnál egy súlyos balesetre esett 446.734 q, egy halálos balesetre pedig 3,127.141 q termelés, míg ezen évben a magánbányászatnál 116.343 q termelésre esett egy súlyos baleset és 1,357.338 q termelésre egy halálos baleset!

A kincstári bányászatnál tehát a tíz év átlagában egy súlyos vagy halálos balesetre sokkal nagyobb termelés esett, mint a magánbányászatnál.

Ami pedig a kincstári és magánbányák munkásainak százalékokban kifejezett balesetét illeti, a mindenkor munkáslétszámhoz viszonyítva a kincstári bányászatnál 1000 munkásra jut 8.6% súlyos és 2.3% halálos baleset. A magánbányászatnál pedig 1000 munkásra jut 9.3% súlyos és 1-2% halálos baleset. Tehát a tíz év átlagában a magánbányászatnál 1000 munkásra 0.7%-al több súlyos sérülés esett, mint a kincstárnál, a kincstári bányászatnál pedig 1000 munkásra ugyanazon idő alatt 1.1%-al több halálos baleset esett, mint a magánbányászatnál.

Hogy az előfordult balesetek mily okokra vezethetők vissza úgy a kincstári, mint a magánbányászatnál, részletes statisztikai adatok hiányában ki nem deríthető. Bár valószínű, hogy annak kiderítése után, mennyi ideig és hány év óta állanak úgy a kincstári, mint a magánbányászatnál a munkások többsége és különösen a balesetet előidézők és elszenvedők állandó szolgálatban, arra a következtetésre juthatnánk, hogy a baleseti arány hullámlása a balesetek túlnyomó részében a meghosszabbított munkaidőben, a gyakori munkásváltozás, így kellőleg ki nem képezett munkások vigyázatlansága és tudatlansága miatt emelkedett, illetőleg fogyott úgy a kincstári, mint a magánbányászatnál.

Az amerikai nagy vagyonok története.

II.

Köziben Astor résztvett több bankvállalatban, melyek New-York állam törvényhozásának megvesztegetésével megszerezték a bankjegyek kibocsátásának kizárólagos jogát, noha az amerikai alkotmány kijelenti, hogy egyetlen államnak sincs joga pénzt veretni, kötvényeket kibocsátani, vagy más egyebet használni törvényes fizetési eszköz gyanánt, mint ezüstöt vagy ara-

nyat. A bíróságok, melyeknél az Astor-bankoknak nyújtott privilégiumot megfelelőbbézték, egyszerűen kijelentették, hogy bankjegyek kibocsátása más elbírálás alá esik, mint a hitellevelek stb.

Az 1837-iki pénzügyi válság gazdag aratást hozott Astornak. A válság kitörése előtt Astor bankjában 5½ millió dollár idegen pénz volt elhelyezve. Fölszólították, hogy a pénz egy részét adja ki, de ez a fölszólítás eredménytelen maradt. Mikor a közönség megostromolta a bankot, szemben találta magát a bank által fölbérelt fegyveres őrökkel.

Május havában az ország 800 bankja beszüntette a kifizetéseket; sem a kormánynak, melynek 30 milliója volt a bankokban, sem a közönségnek, melynek 120 milliója feküdt a bankokban, egyetlen dollárt sem fizettek ki. A kemény pénz eltűnt a forgalomból. Az ország apró fizetési jegyekkel volt elárasztva, melyeket magánosok bocsátottak ki kötelezettségeik rendezésére, különösen a munkásoknak adtak ilyet bér gyanánt. A rossz nyomás rendkívül megkönnyítette e jegyek utánzását; a bérmunkásoknak el kellett fogadni őket, akár jók voltak, akár hamisak. Egyik cég jutott csödbe a másik után. A munkások nyomora leírhatatlan volt. New-York államban az elítélések 93.56%-a a tulajdon ellen elkövetett bűnökre esett. A törvény teljes szigorral sújtott le azokra a munkanélküliekre, akiket a nyomor a bűn karjaiba üzött. Ez a „fekete esztendő”, melyet a sok csőd, a készpénz hiánya, a nagy munkanélküliség és a benépesedett börtönök tesznek emlékezetessé, volt az az idő, mikor Astor állampapírok, záloglevelek és jelzálogkölcsonők adása által rengeteg módon szaporította vagyonát. Ha az adósok kötelezettségeiknek nem tudtak leget tenni, elárvereztette vagyonukat – és az árverésen olcsón összevásárolta. Egyik föld a másik után, egyik ház a másik után jutott így a birtokába.

Röviddel a válság után sosem sejtett mértékben kezdett emelkedni a bevándorlók száma. Míg 1843-ban 60.000 bevándorlót számoltak a new-yorki kikötőben, addig négy évvel később már 129.000-et. A legtöbb ezek közül New-Yorkban maradt, szükségük volt földre és lakóhelyre, beépítették tehát Astor mocsarait és az árvízről fenyegetett földjeit. A bevándorlás vagyonának állandó emelkedését jelentette. Telkeit szigorú föltételek mellett apró parcellákban adta bérbé. A bérlet lejáratá után a ház az ő birtokába ment át. Aki a bérlet legkisebb pontját vonakodott betartani, annak a rendőrséggel gyűlt meg a baja.

Astor vagyona ugrásszerűen emelkedett; 1847-ben őt tartották Amerika leggazdagabb emberének. Ekkor 20 millió dollár vagyona volt. Egy évvel később meghalt. A 20 millió nagy zsákmányából 400.000 dollárt hagyományozott az Astor könyvtár föllállítására. Ez alkalmat adott a lapoknak arra, hogy a notórikus fősvénynek és minden hájjal megkent csalónak nagylelkűségét rikácsolva hirdessék.

Valamint az öreg Astor, úgy a fia is, mely minden tekintetben méltó volt hozzá, minden figyelmét a pénzszerzésre összpontosította. Mikor William Astor átvette atyja örökségét, már magának is 5 millió dollár vagyona volt. Az örökölt és szerzett vagyonával nagyszerűen ki tudta használni az alkalmakat, melyeket a polgárháború és az utána következő gazdasági fellendülés korszaka a zsákmányszomjas kapitalistáknak a pénzszerzésre nyújtott. Ebbe az időbe esnek azok a nagy családok a város kárára, melyekben nagy része volt Astornak – az úgy nevezett Twedring-csalások. 1868-tól 1871-ig New-York városa 200 millió dollár erejéig károsult meg.

Noha nem lehet pontosan tudni, mennyi került ebből az összegből Astor zsebébe az tény, hogy a zsákmány oroszlánrésze az övé volt. Hogy ez az állítás mennyire megfelel a valóságnak, már abból a tényből

is kitűnik, hogy Astor öröksége ez alatt az idő alatt rohamosan gyarapodott, így 1848-tól 1876-ig 20 millióról 100 millióra. Ehez az unoka 1892-ig újabb 125 milliót szerzett. Hogy jelenleg mekkora az Astorok vagyona, azt nem lehet pontosan tudni, bizonyára jóval fölülmúlja a 450 millió dollárt . . . Földbirtokuk egyre gyarapszik. Házbérért magában New-Yorkban évenként 25–30 millió dollárt szednek be. Az Astorok birtokát egy központi irodából igazgatják, ennek az irodának az első hivatalnok 250.000 korona évi fizetést kap.

Vanderbilt.

C. Vanderbiltnek, a híres nagy vagyon megalapítójának ifjúságáról csak annyit tudunk, amennyit dicsérői elmondanak. Nem olvasott és könyvekből nem tanult: írásban és olvasásban egyaránt tudatlanul öregedett meg. Egyetlen szenvedélye a mammon-vadászat volt.

A múlt század elején egy kis pénzt harácsolva össze, fából készült vitorlás hajót vett, hogy azzal tengerparti kereskedelmet űzzön. Amint a gőzhajót feltalálták, nyomban megértette e találmány jelentőségét és egy tengerparti gőzös kapitánya lett, míg neje egy kicsi szálló üzemével igyekezett a család jövedelmét gyarapítani. 1829-ben 30.000 dollárral maga Vanderbilt is, gőzösök építéséhez fogott. Munkásai kiszipolyozásában, a hatóságoknak kikötőhelyek elnyerése céljából való megvesztegetésében és fősvénységben minden versenytársát felülmúlta. Csakhamar a legnagyobb hajóépítővállalkozó és a legvakmerőbb szerencselovag hírére vergődött. A törvényhozók megvesztegetése révén hajói részére állami szubvenciót és a tengerentúli levélposta-szállítás tekintetében magának kizárólagosságot tudott biztosítani. A gőzhajók szubvencionálását szabályozó törvény tárgyalása az amerikai szenátus legbotrányosabb jelenetei közé tartozik. A hajózási érdekek ügynökei már a vita megkezdése előtt, az országház folyosóin szerencsésen elintézték megvesztegetési üzleteiket. Vanderbiltnek nagyobb összegeket szavaztak meg, mint amennyi egy hajóraj megépítéséhez szükséges.

1861-ben 20 millióra becsülték Vanderbilt vagyonát. A polgárháború őt is, mint többi üzlettársát, a hajózási üzem beszüntetésére kényszerítette. Már most új kereseti források után kellett nézni. Az ezer sebből vérző hazának őt is, mint a többi hazájabeli lelkiismeretlen kereskedőt, új milliókhoz kellett segítenie.

Vanderbilt és üzlettársainak hajókái kezdetleges, három hónap alatt összekalapált ládák voltak. Hogy utazásaikat kiállották, jobbára a véletlennek volt köszönhető. Természetesen nem mindegyik volt ily szerencsés. Sok hajó emberrakományával együtt a tenger fenekére süllyedt. A számtalan bünt, melyek mindegyike gyalázatos megvesztegetéseket, az állami ellenőrző hivatalnokok tökéletes megbénítását és perverz kapzsiságot eredményezett, sohasem torolta meg senki.

Arra a kérdésre, miként értékesíthetők a polgárháború által teljesen elértéktelenedett ládák, csakhamar meg volt a válasz. Noha tengerészszakértők megállapították, hogy a hajók nem épültek előírás szerint és az első szélvihar darabokra fogja azokat zúzni, a kormány nagy számban vásárolt belőlük. Mikor továbbá 1862-ben Lincoln elnök elhatározta, hogy erős katonaságot és tengeri hadi erőt küld New-Orleansba, hajókért ugyanazon kereskedőkhöz fordult, kik az állampénztárt teljesen kifosztották és becsapták. És kit bíztak meg a hajók megvételével, felszerelésével és felügyeletével? C. Vanderbiltet! Kedvezőbb alkalom

arra, hogy az államtól milliókat szedjen el, sohasem jöhetett volna, A felszerelés és a New-Orleansba való expedíció üzlete rettenetes nyilvános botrány kiinduló pontja lett. Ha csupán nagy pénzüsszegekkel csalták volna meg az államot, a hasonló esetekhez hozzászokott nép beletörődött volna a történetekbe. Azonban a polgári katonák ama panaszai, hogy az oly drágán megfizetett hajók életveszélyesek, halálosan túlsúlyosok, palánkjai csendes tengeren is a széthullás veszélyével fenyegetnek és hogy azok sem szakértő emberekkel ellátva, sem hajózási eszközökkel felszerelve nincsenek, rettegéssel és dühvel töltötték el az egész országot. Azonban semmi felháborodás nem volt elegendő ahhoz, hogy a bűnösök bűnhődésüket megeljék. Hogy a felháborodott kedélyek lecsillapuljanak, a bajok megvizsgálására bizottságot küldött ki a tanács. Midőn a szenátusnak Vanderbiltet „hanyagság miatt” felelősségre kellett volna vonnia, cinkostársaival keresztülvitte, hogy nevét a határozatból törölték, úgy, hogy az egész üzletből, mely „kezdetől végig a családok sorozata” volt, ép bórral menekült.

Hogy a polgárháború után a vasutak lesznek a legfontosabb és legkiadósabb pénzforrások, annak nemcsak második Astor, de elsősorban Vanderbilt ébredt tudatára. Ami pénzt a posta-szubvenciókból és hadi szállításokból szerzett, mint a New-York és Harlem-vasutak részvényeibe fektette. Az addigi részvényesek jól csengő elismerés fejében a törvényhozók garmadával adtak államsegélyt, koncessziókat, útjogot. Állam és helyhatóságok 31 milliót tömtek e vállalatba. Amint azonban a pénzek bezsebeltettek, a vállalat érdekeivel senki sem törődött többé! A síneket és vasutakat annyira elhanyagolták, hogy az üzem és forgalom veszélyesen bizonytalanná vált. Úgy látszik, Vanderbiltnek szolgálatkész emberei ültek az igazgatóságban, mert semmi kísérlet nem történt az üzem megjavítására és a jövedelmezőség növelésére. A bevételek gyorsan csökkentek; a részvények árfolyama 9 dollárra süllyedt. Ezzel aztán elérkezett Vanderbilt ideje. Gyorsan és csendben annyi részvényt vásárolt, hogy a maga számára össze, amennyi a vasút fölötti uralomhoz szükséges volt. Ezután pedig minden erejét és ravaszságát a részvények értékének felhajtására fordította. Nemsokára 50 dollár volt az árfolyamuk, amely számnak még nagyban növekednie kellett. Ennek a hatalmas és gyors *hausse*-nak oka a következő mesterfogás volt:

Vanderbilt New-York tanácsától titokban, megvesztegetések útján a város egyetlen vasúti állomásától a kikötőhöz vezető útvonalra városi-vasút-építési engedélyt igyekezett szerezni; ezt az engedélyt annak idején 10 millióra értékelték. A zsákmány elég nagy volt ahhoz, hogy Vanderbiltnek az engedély elnyerése tekintetében G. Law személyében versenytársa akadjon. Közben Vanderbilt a városi tanácsot vesztegette meg e városi vasút dolgában, Law ugyanezt cselekedte a törvényhozó testülettel. Itt kezdődik aztán a család zsenialitása:

A városi tanácsosok, természetszerűleg, kellő fizetségek ellenében, eleget tettek a kívánságnak, noha biztosan tudták, hogy semmi joguk hozzá, mert hiszen az ilyes engedélyek megadása a törvényhozó testület jogkörébe tartozott; tisztában voltak azzal is, hogy a bíróságok határozatukat előbb-utóbb meg fogják semmisíteni. Erre a meggyőződésükre alapították minden nyereségükben való reményüket. A Harlem-vasút részvényeinek árfolyama az említett engedély elnyerése folytán 100 dollárra emelkedett. A városi tanácsosok ekkor kötelességet csináltak, melyek értelmében kötelezettséget vállaltak, hogy négy hét múltán 90 dollárért szál-

litanak részvényeket, remélve, hogy akkor e részvényeket potom áron vásárolhatják össze. A városi tanács adta engedélyt rövidesen tényleg érvénytelennek nyilvánították, a részvények értéke 50%-al csökkent, a városatyák tehát 30-50 dollárnyi hasznot vághattak volna részvényenként zsebre. Vanderbilt azonban idejekorán neszét vette a készülő összeesküvésnek. Amint az árfolyamcsökkenés legelső jelei mutatkoztak, ügynökeivel minden megvásárolható részvényt megvett. A városatyáknak ilyformán, hogy vállalt kötelezettségeiknek eleget tehessenek, nála kellett vásárolniuk és az általa diktált árakat kellett megadniuk: részvényenként 170-179 dollárt. Ez a kezdetben ellene irányult cselszövés milliós nyereséghez és a New-York és Horlem-vasút fölötti teljes uralomra juttatta.

Folytatjuk.

SZEMLE.

A szociális munka. Az a kis füzet, amelyet most bocsátott útjára a Magántisztviselők Országos Szövetsége, beszámol arról a munkáról, amelyet az elmúlt esztendőben végzett ez az 1906 óta fennálló szövetség, a magyar tisztviselők legrégebb, legerősebb és legmodernebb szervezete. A kis füzet a szövetség hivatalos jelentése az. elmúlt esztendő nagy munkájáról, a jelentést *Gellért Adolf* szerkesztette, a Magántisztviselők Országos Szövetségének főtitkára, azzal a lelkeséggel és hozzáértéssel, amely a magyar magántisztviselő-mozgalmak e régi, érdemes emberének valamennyi munkáját jellemzi.

A közgazdaság emberei, de a törvényhozók is, úgy kellene, hogy mindannyian elolvassák a magántisztviselőszövetség jelentését és meglássák belőle, hányféle munkát végez el a maga szerény anyagi eszközeivel ez a szövetség, tehermentesítést a társadalom javára és szociális értéktermelést az egyetemes közgazdaság hasznára.

Az elmúlt esztendőben két korszakos jelentőségű sikere volt a Magántisztviselők Országos Szövetségének, az egyik, a papíripari tisztviselők ismert sztrájkja, amelyet ez a szövetség vitt diadalra, a másik a magánnyugdíjpénztárak megrendszabályozása, nem is a kormányzó hatalom, hanem a bíróságok részéről. Amire még hónapokkal ezelőtt nem igen gondoltak a magántisztviselők, idegen segítség nélkül, tisztán a maguk szervezetségének az erejével, eredményesen küzdöttek végig papíripari kollégáik a magyar magántisztviselők első bérharcát. A külföldön sincsen sok példája az ilyen bérharcnak, annál nagyobb az érdemük az úttörő tisztviselőknek magyar kartarsaik jövőendő mozgalmainak a szempontjából és annak a szervezetnek, az 1896-os Magántisztviselők Országos Szövetségének, amely az ilyen sztrájk sikeres elintézésére ragyogó példával szolgált.

A magántisztviselő szövetség, hogy folytassuk a visszapillantást szociális munkásságára, résztvett abban a szervezeti mozgalomban, amelyet a magánalkalmazottak a hétköznapi munkaidő korlátozására és az egységes boltzárásra különböző területeken megindítottak. A jogviszonyok rendezését a kereskedelmi kormánytól az elmúlt évben is többször sürgette a szövetség és a magyar törvényhozás súlyos mulasztása, hogy a magyar magánalkalmazottak munkaviszonya mindeddig még rendezetlen. Máig is az 1875-ös kereskedelmi törvénynek meg az 1884-es ipartörvénynek intézkedik néhány elavult paragrafus az alkalmazottak munkaviszonyáról. Hol vannak már más országok szociális fejlődésben ahhoz az állapothoz képest, amelyet ennek a két elaggott törvénynek a rendelkezései szabályoznak.

A vasárnapi munkaszünetet a kereskedelmi üzemekben a Láng Lajos-féle 1903-as miniszteri rendelet szabályozza. Ahol ezt a rendeletet megszegik – és a vidéken sűrűn van eset reá – a Magántisztviselők Országos Szövetsége mindenkor közbenjár, ha tagjai tudomására hozzák a szembe helyezkedéseket a szóban forgó rendelettel. Maga Boda Dezső, a budapesti főkapitány 1911. november 21-iki 9508.

számú átiratával értesítette a szövetséget, hogy Budapesten a kerületi kapitányságok vezetőit utasította a kerületekben lévő kereskedelmi irodák ellenőrzésére és a legszigorúbb megtorló eljárásra, ha visszaélést látnak valahol. Boda Dezső szigora jó lenne a vidéken is. A magyar vidéki városok rendőrkapitányai még nem tudják mindannyian, hogy a szociálpolitikai törvényeknek vagy rendeleteknek csak akkor van értékük, ha komolyan ellenőrzik, ha komolyan végrehajtják őket.

A magántisztviselő-szövetség ismételt sikeres mozgalmakat indított a drágasági pótlékok területén. Megjavította tagjai anyagi helyzetét ilyen módon és meg fogja javítani mindegyre nagyobb arányokban mutatkozó szervezkedésével. Az idén – január elseje óta – 1500-nál többen léptek be a Magántisztviselők Országos Szövetségébe, amely 1896 óta képviseli önzéstelenül, modern formában a magántisztviselők érdekét és amelynek a keretében a pénzügyi tisztviselők, biztosító-tisztviselők, az iparvállalatok és bármilyen más kereskedelmi üzem magánalkalmazottai mindenkor megtalálták a maguk osztályérdekeinek védelmét. A szövetség eddigi munkássága egyik nevezetes fejezete a magyar szociális politikának.

Kreutzer Lipót.

A fenti sorok a teljesség kedvéért még annak a hozzáadását igényelik, hogy a nyugdíj járulék-ügyben hozott járásbírói és törvényszéki ítéletet, amelyre a cikkíró céloz, a királyi tábla megváltoztatta és ítélete szerint a nyugdíjszabályzatban igenis érvényesen kiköthető, hogy az /a magánalkalmazott, ki állásából önként kilép, befizetett nyugdíjjárulékaival való igényét élvez.

Munkásügyek az aradi kamara területén. Az aradi kereskedelmi és iparkamara ötödfélszáz oldalra terjedő jelentésben számol be a kamara kerületébe tartozó Arad-, Békés-, Csanád- és Hunyadvármegyék közgazdasági és szociális állapotáról. A jelentést dr. Varjassy Lajos titkár szerkesztette és egyike a leg gondosabb és legjobban megírt gazdasági monográfiáknak, amely közgazdasági íróinkra nézve értékes forrásmunkát fog képezni, annál is inkább, mert a jelentés a kerület viszonyait nem elszigetelve nézi, hanem mindenütt bekapcsolja az általános közgazdasági viszonyokba. A jelentés, – mely egyúttal visszatekintés a kamara 40 éves történetére, a *kivándorlásról* a következőket írja: „A *kivándorlásról* sajnos csak annyit jelenthetünk, hogy csökkenés e téren nem tapasztalható. A kivándorlók nagy része az őstermeléssel foglalkozók soraiból kerül ki, de ez a hazai ipar szempontjából is aggasztó jelenség. Az ipari munkásság már a foglalkozása természetéből kifolyólag is hullámzóbb, vándorlóbb elem, mint az őstermeléssel foglalkozó s mégis elenyészően csekély azoknak az ipari munkásoknak a száma, akik külföldön keresnék boldogulásuk nagyobb mértékét, éppen annak jeléül, hogy ha minden tekintetben nem is kifogástalan a hazai ipari munkásság helyzete, de semmiesetre sem olyan sanyarú, mint amilyennek egyrészt vezetői feltüntetni szeretik, másrészt mint amilyenből a kivándorló földmíves-munkás megszabadulni óhajt. A kivándorlók lassan, de fokozatosan fejlődő, nagymértékű munkásiánnyal küzdő iparunk körében is megtalálnák a megélhetésnek olyan módját, mint a milyen új hazáikban osztályrészükül jut.”

Az elmúlt esztendő folyamán váltott külföldre szóló útlevelek száma 3516 volt, melyből 815 nem kivándorlásra szólt.

Az összes nemzetközi egyesületek kapcsolata egy idő óta a Nemzetközi Egyesületek Világkongresszusán történik. Ennek első tanácskozása 1910-ben folyt le Berlinben, amelyen azonban 300 nemzetközi egyesületsből csak 132 vett részt. Közben megnövekedett a nemzetközi egyesületek száma 439-re, ezek közül

65-nek központja Brüsseln van, amelynek élén Bernaert miniszter, Lafontaine és P. Olet senatorok állnak és amely önállóan dolgozó bizottságban működik és csak munkájuk eredményét közlik a központi bizottsággal. Utóbbi nemrég tette közzé a jövő feladatok programját, amelyben a többek között a következő munkálatok vannak tervbe véve: Az első bizottság jövő munkája az összes nemzetközi egyesületek szorosabbra fűzése lesz, hogy munkájuk eredményét egymással ki-cseréljék. A második bizottság annak a megállapítására fog törekedni, lehet-e a törvényhozások által az egyes nemzetközi egyesületeket jogi személyeknek elismeretni. A harmadik bizottság a mértékek és súlyok egységesítésére törekszik. A negyedik a nemzetközi egyesületek adminisztratív feladatainak helyes megoldásával fog foglalkozni, az ötödik bizottság pedig az okmányok és közlemények kiadásával. A hatodik bizottságnak két alosztálya van: az egyik a világnyelv problémájával foglalkozik, a második albizottság az egy-séges tudományos terminológiával.

A központ szemlét is ad ki „La Vie Internationale” cím alatt, amelyből eddig egy évfolyam jelent meg. Továbbá: „Actes du Congrès Mondial” cím alatt a nemzetközi egyesületek tanácskozásait, határozatait közli, Code cím alatt pedig a nemzetközi kongresszusok határozatait.

A központhoz („Office Central des Associations Internationales, Brüssel, Rue de la Régence 3) a „Nemzetközi Bibliográfiai Intézet” sorakozik 11 millió cédulából álló katalógussal, továbbá a 16 teremből álló „Nemzetközi Múzeum”, archívum stb.

Ez év szeptember havában is lesz egy nemzetközi szociálpolitikai hét Zürichben. Szeptember 10–12-éig a „Törvényes munkásvédelem nemzetközi egyesülete” tartja tanácskozásait, előtte való napokon, szeptember 8. és 9-én lesz az otthonmunka-kongresszus és ugyanakkor tartja a „Munkanélküliség elleni nemzetközi egyesület” is kongresszusát.

A vándoriparról szóló törvényjavaslat előadói tervezetét a kereskedelemügyi miniszter a napokban küldötte meg a kamaráknak és az érdekelt szabad egyesületeknek véleményezés végett. Egyik legfontosabb része a javaslatnak a megrendelések gyűjtésének ügye, amelyet a tervezet a mai rendtől teljesen eltérően kíván szabályozni. Amíg ugyanis ezidőszereint az 1900 : XXV. t.-c. és a hozzá kiadott rendeletek a megrendelésgyűjtést az iparos-kereskedő lakhelyén kívül nem kereskedőknél és nem iparosoknál általánosságban eltiltják és ezen tilalom alól csak bizonyos esetekre és bizonyos cikkekre nézve és bizonyos feltételek betartása mellett statuálnak kivételt: addig az új törvényjavaslat a minden nehézség nélkül elnyerhető iparhatósági engedély alapján a megrendelésgyűjtést általánosságban szabaddá kívánja tenni a nem kereskedő-iparosoknál is az egész országban mindazok részére, akiknek a magyar szent korona területén állandó üzletük vagy ipartelepük van, feltéve, hogy üzleti tevékenységük nem kizárólag megrendelés-gyűjtésből, illetve megrendelések közvetítéséből áll. Megadja azonban a tervezet a kereskedelmi miniszternek azt a felhatalmazást, hogy a megrendelések gyűjtését meghatározott áruk tekintetében az ország egész területén vagy bizonyos vidéken a törvényben megállapítottakon kívül további feltételekhez köthesse, vagy teljesen megtilthassa és erre vonatkozó rendeletében az előírt feltételek megtartása nélkül, vagy a tilalom megszegésével felvett megrendelést a megrendelővel szemben hatálytalan-nak nyilvánítsa.

Azt a tervezetnek egyik szakasza már is ki-mondja, hogy a megrendelés-gyűjtés általában nem gyakorolható: részletfizetés és ezzel kapcsolatban oly kikötés mellett, hogy – ha a vevő részletfizetési kötelezettségét nem teljesíti, az egész hátralevő vételár egyszerre esedékes. Tilos továbbá a megrendelés-gyűjtés oly kikötés mellett is, hogy az egyes vevők az általuk nem közös tulajdonul vásárolt áruk vétel-ára tekintetében egymásért kezességet vagy egyetemleges kötelezettséget vállalnak. A h á z a l ó - k e - r e s k e d é s tekintetében is számos újítást tartalmaz a tervezet, a felvidéki hálólok hetivásár-látogatási jogát azonban nem tárgyalja. Értesülésünk szerint ezt a kérdést majd csak akkor kívánják elintézni, amikor az új ipartörvény-tervezeteknek a vásárolás-ra vonatkozó része lesz soron.

A vas- és fém munkások központi szövetsége május hó 26-án és 27-én tartotta rendes évi közgyűlését, amelyen számos külföldi vendég vett részt.

A titkárság jelentéséből vesszük a következőket:

1909. év végén 12,530 tagja volt a szövetség-nek, 1910. év végén 3545 taggal szaporodott a tag-létszám. A tagok száma 16,071-re emelkedett. 1911-ben pedig a tagszaporulat 1410-re rúgott, a taglét-szám 17,481-re emelkedett. Örvedetes a szövetség pénzügyi fejlődése. A bevétel 1910-ben 315,624 korona volt, 1911-ben a bevétel 323,372 koronára emel-keedett, mely összegből 254,396 korona esik az egye-nes bevételekhez. A főbb kiadási tételek voltak 1910-ben: munkanélküli segély 82,996 korona, utas-segély 8126 korona, rendkívüli segély 5916 korona, oktatás 2095 korona; 1911-ben: munkanélküli segély 56,865 korona, utassegély 7663 korona, rendkívüli segély 7565 korona, jogvédelem 8472 korona, oktatás 3279 korona. A Szövetség tiszta vagyona 1910-ben 204,017 korona volt, 1911-ben 245,887 koronára emel-keedett. A közgyűlés után szabadszervezeti ügyeket tárgyaltak. A szabadszervezet vaskos könyvben számolt be a vas- és fém munkások kétévi harcáról. 1910-ben összesen 28 gazdasági harcban vettek részt a szabadszervezet tagjai. Ebből 17 támadó, 6 védelmi harc volt. Öt esetben pedig a munkaadók kizárták a munkásokat. A harcokban résztvett munkások száma 2039. 1911-ben a harcok száma 99-re emelkedett. Az összes bérharcokban résztvett munkások száma 11,154-re rúgott, ebből 9533 munkás teljes győzelem-mel fejezte be a harcot, 1320 részleges győzelemmel és 281-re nézve eredménytelen volt a harc. Legna-gyobb eredmény volt az, hogy 1911-ben a heti 60 órás munkaidő 57 órára szállított le.

A brit szocialista-párt május hó 25-én kezdte meg tanácskozásait Manchesterben. Ez a párt, melybe a múlt évben beleolvadt a régi szociáldemokrata-párt (a S. D. P.), ma Nagybritanniának legnagyobb szocialista szervezete. Szellemi vezetője: Hyndmann. A kongresszuson 40.000 tag képviselőjében 250 küldött vett részt.

Hyndmann a megnyitó beszédében rámutatott a párt történetére és megjegyezte, hogy a párt alapítóit vállalko-zásukban az az eszme vezette az utóbbi években, hogy az összes brit szocialista csoportokat egyesítsék. A párt főnn-állása óta az elvtársak között fennállott nézeteltérések el-lenére a testvériség érzése mindig fölülkerekedett. Reméli, hogy a pártgyűlésen nem esik olyan szó, amely a többi szocialista szervezetekkel való igazán kívánatos egyesülést el akarná odázni. Tizenkét hónapi általános elégedetlenség és nemzeti gazdasági harcok végre meggyőződhettek a pol-gári sajtót is arról, hogy állandó „munkászavargás” van. Örvedetes tény az, hogy a szocialisták mindig az élén ál-

lottak ezeknek a harcoknak és a tömegek teljes bizalmát bírták.

Az ideiglenes pártvezetőség és a pénztáros jelentésének elfogadása után a szervezkedés és agitáció kérdésének a tárgyalására tértek át. A vezetőség nagyszabású tervet tervezett elő e kérdésre „vonatkozóan, amelyet a kongresszus magáévá tett. Főbb pontjai: A háziagitáció rendszeresítése. Ezenkívül Hendersonnak a szocializmusról írott legújabb könyvéből („The Case for Socialism”) = A szocializmus jogosultsága) fejezetek közlendők füzetek alakjában. Nyilvános helyeken agitációs plakátok helyezendők el állandóan. A gyűléseket vonzóakká kell tenni. Walter Craneé s más művészek megígérték, hogy a gyűléshelyiségek művészi díszítéséhez hozzájárulnak. Ének- és zenekarok alakítandók pártcélokra. A pártvezetőség célul tűzte ki, hogy a pártnak három év alatt félmillió, öt év alatt egy millió tagot nyer meg. A három évi agitáció költségeit 240 ezer koronára becsüli.

A kongresszus ezután a vezetőségnek egy javaslatát tárgyalta, amely tiltakozik a nők választójogaiért küzdő nők elítélte ellen és az elítéltek szabadonbocsátását követeli. Rövid vita után elfogadták.

Nagyon élénk és hosszú vita kerekedett a vezetőségnek ama javaslata fölött, amely a pártnak a munkásság gazdasági harc szervezeteihez való viszonyával foglalkozik. A vita főként a következő mondat körül folyt.

A szocialista-párt főhivatása a munkásosztály független politikai párttá való szervezése, amely a politikai hatalmat ezzel az osztálylyal akarja meghódítani...

A javaslatot a kongresszus elfogadta.

A második napon a pártgyűlés tanácskozása viharos lefolyású volt. Három-négy küldött, akik az elnök utasításait egyáltalán nem vették figyelembe, a párt gyűlést állandóan izgalomba tartották. Kevés híja volt, hogy az egyik rendbontó a tanácskozásról ki nem zárták. Üdvözlő iratok érkeztek a nemzetközi irodából, a német, francia, olasz, magyar, norvég, dán és szerb pártoktól. *A magyar munkásság üdvözlője különösen nagy lelkesedést keltett.* Nyomban elhatározták, hogy Budapestre sürgőnyt küldenek, amelyben sikert kívánnak a küzdelemhez. (A távirat így hangzik: „Manchester. A brit szocialista pártnak Manchesterben tanácskozó I. évi rendes kongresszusa testvéri üdvözlését küldi a magyarországi elvtársaknak. Szíves rokonosnival viseltetik a politikai szabadságért folytatott küzdelme iránt és a legjobb kívánságait küldi a végső győzelemhez. – Lee, titkár.”)

A napirend következő pontja: A szocializmus és a hazafiság. Az előadó Quelch kifejti, hogy a szocializmus nemzetközi, de nem nemzetellenes. Nemzetellenes ellenben az imperializmus, amely a nemzeteknek önállóságra való jogát vitássá teszi. Ha a szocialista az egyiptomiak, a burok és indiaiak érdekében «ikra száll, készen kell állni arra is, hogy saját országának önállóságát is 'megvédje. Eszerint az állandó hadsereg helyébe, amelynek az a föladata, hogy a saját országbeli népet elnyomja, a népfőlfegyverkezésnek kell lépnie.

Galagha (Paisley) nem osztja az előadó véleményét. Számolni kell a gyakorlattal és a szokások értelemben a hazafiság egyértelmű a militarizmussal és imperializmussal. Ezért a szocialista nem lehet hazafi. A népfőlfegyverkezés megvalósítására addig nincs kilátás, amíg a munkásság a hatalmat a kezébe nem veheti. A hazafisággal nem kell törődni, mert az az imperializmus mocsarába vezet.

A pártgyűlés 83 szóval 65 szó ellenében Quelch fejtegetéseit fogadta el a párt úszámára zsinórmértékül.

Iwing (Burnley) a párt iskolaprogramját fejtette ki, amelyet rövid vita után elfogadtak.

Nagy vita támadt a pártnak a nemzetközi irodához való csatlakozása fölött.

A pártgyűlés nagy szótöbbséggel úgy határozott, hogy közvetlenül csatlakozik a nemzetközi irodához.

Elfogadott a pártgyűlés egy határozati javaslatot, amely általános és egyenlő választójogot követel mind a két nem részére és tiltakozik a nők választójogáért küzdők üldözése ellen. Tiltakoztak Tom Mann elítélte ellen is, aki a katonákat arra hívta föl a bányászsztrájk idején, hogy ne löjjenek a sztrájkolókra.

A munkanélküliség; elleni küzdelem magyarországi egyesületének választmánya elhatározta, hogy negyedévi értesítőt ad ki, és a munkanélküliségre vonatkozó kézikönyvtárt szervez. A választmánya a munkanélküliség és a kivándorlás viszonyának tanulmányozására több szakembert felkért. Vitát keltett a választmányban az a nemzetköz: egyesülettől felvetett kérdés, miként csökkenthető a munkanélküliség a közszállításoknak és közmunkáknak célszerűbb időben való elosztása útján. Bartóky József dr. államtitkai és Papp Árpád miniszteri tanácsos gyakorlati szempontból igen fontosnak tartották a kérdést. Kimondták, hogy erről a kérdéstről 300 korona jutalommal irodalmi pályázatot írnak ki. Egy vállalkozónak azt a javaslatát, hogy az egyesület fejtsen ki propagandát az üvegfüvásnak mint a munkanélküliek foglalkoztatására alkalmas iparágának a székesfőváros iparrajziskolájában való tanítására nézve, egy szakembernek adták ki véleményezés végett. Végül a választmány a nemzetközi egyesületnek ez évi szeptember hó 5. és 8-ika között Zürichben megtartandó nemzetközi ülésére Földes Bélát, Somogyi Manót és Ferenczi Imrét küldötte ki.

Fehérek és feketék nemi érintkezése a nemi kolóniákban. Sajátságos, hogy amíg az angol kolóniákban – az angolok tartózkodó magaviselete folytán – abszolúte nem tudott problémává fejlődni a színes fajokkal való nemi érintkezés, addig az afrikai német gyarmatok égető kérdésévé lett ez a viszony. A legutóbbi birodalmi költségvetés tárgyalása alkalmával a Reichstag behatóan foglalkozott ezzel a kérdéssel. A gyarmatügyi miniszter Fr. Solf már ismételtén rámutatott a két faj nemi érintkezésének fajhygieniai veszélyeire. Az ebből származó „misling”-ek ugyanis, állítólag többnyire degeneráltak. A gyarmatügyi minisztérium olyképen vélte elérhetőnek e nemi érintkezés korlátozását, hogy a feketék és fehérek házasságának érvénytelenségét javasolta törvénybe iktatni. Természetesen: ez az intézkedés nem érinthetné a házasságon kívüli nemi viszonyt a fehérek és feketék között. Mindazonáltal ennek a korlátozását is reméli az említett törvényes intézkedéstől a kormány, mert a feketék asszonyai, különösen a samoa nők elég okosak ahhoz, hogy nem igen adják oda magukat házasságon kívül, éppen mert a fehérrel való házasság nagy előnyeire pályáznak. A javaslatot úgy a centrum, mint a szociáldemokrácia ellenezte, sőt ellenkező értelmű határozatot tervezett elő, amelyet a Ház többsége elfogadott.

Az alkohol Ausztriában. Az osztrák kultusz- és közoktatásügyi miniszter az összes tartományi iskolahivatalokhoz rendeletet intézett, melynek kivonatos szövege a következő: „Tekintettel arra a nagy jelentőségre, amelylyel a növendékekre nézve az alkohol káros hatásainak megismertetése bír, nagy súlyt helyezek arra, hogy az alkoholélvezet kártékonyságának demonstrálására a somatológiában és az iskolai egészségügy terén a növendékek alapos oktatásban részesülnek. Ennél az oktatásnál a következőkre oktatandók ki a növendékek: 1. Az alkohol élettani hatása a szervezetre. Izgalma és megbénulása a központi idegrendszernek. Kezdetben ugyan emelkedése, de aztán rapid aláhanyatiása a szellemi és testi képességeknek. 2. Az alkohol pathológikus hatása. Alkoholmérgezés. A szervek és szövetek elváltozása. Delirium tremens. 3. Az alkohol társadalmi veszélyei. A munkaképesség csökkenése, a balesetek növekedése. 4. Az alkohol tápláló erejének csekély értéke. Pl. egy liter tej és egy liter sör összehasonlítása tápérték szempontjából, stb.” – Dr. Köllinger (Wien).

A zónatarifa 22 éves uralmának bukását jelenti a vasúti tarifánk felemelése, mely a külföldet is foglalkoztatja. A „Frankfurter Zeitung” ebből az

alkalomból a következőket írja: „Ezzel a reformmal a magyar zónatarifarendszernek pénzügyi körökben régóta ismert balsikere ország-világ előtt köztudomásúvá lesz. Aki ezt a tarifát csak papíron ismerte, oda volt a csodálkozástól, de a valóságos utazás alatt lép-ten-nyomon nehézségekre akadt, amely legkevésbé sem igazolta a magyar vasút olcsóságáról terjesztett mesét. Mindenekelőtt sohasem adtak jegyet Budapesten túlra. Az utazó tehát kénytelen volt Budapesten újra jegyet váltani, ami az olcsóságot jórészt illuzóriussá tette. A menetrend és a máv. közlekedési hálózata gondoskodtak arról is, hogy ne nagyon lehessen a legutolsó, a 16. zóna olcsóságát kihasználni. Így például Zimonyból Zágrábba még mindig gyorsabb volt az út, mint a közvetlen út használata a Száva mentén, de Budapesten – ismételjük – új kártyát kellett váltani. A zónatarifa egy további nehézsége az volt, hogy kivételt kivételre kellett halmozni. Ha valaki egy utat akart megtenni megszakításokkal, a zónatarifa sokkal drágább volt, mint a kilométertarifa, amely a megszakításokat minden formáság nélkül megengedi. Az a kilométertarifa, amelyet most Magyarország be akar hozni, egyébként nem látszik drágának. A III. osztályban az egységárak 300 kilométerig 3½ fillért, 300–400 km. között 2½ fillért; a további útra pedig már csak 1 fillért tesznek ki. Ezek dacára bizonyos esetekben, különösen a III. osztályban az áremelkedés több, mint 100%. Közgazdaságilag azonban a zónatarifa sokban hozzájárult a forgalom emeléséhez, és különösen a főváros köszönhet sokat neki. A német közönség különösen emiatt az olcsóság miatt utazott Budapest–Fiumén keresztül Olaszországba. Az államasutaknak jó lesz a tarifaemelésnél figyelembe venni, hogy a német közönség csakis emiatt választotta az unalmas vidéket és a nem valami gyors utat Olaszország felé.”.

Nemzetközi egyezmény az ópium kereskedelem ellen. Hágában január végén mint azt a Conrad-féle Jahrbücher legújabb száma jelenti, több állam kiküldöttei egy egyezményt írtak alá, mely hivatva van arra, hogy az ópium kereskedelmet korlátozza. A konferencián a következő államok képviseltették magukat: Németország, Amerika, Kína, Franciaország, Anglia, Japán, Olaszország, Hollandia, Perzsia, Portugália, Oroszország és Sziám. Ausztria-Magyarország azért nem akart résztvenni, mert állítólag nincs érdekelve a dologban, míg Törökország azzal mentette ki magát, hogy Chinában nincs képviselője. Az egyezmény lényege a következő: az államok kötelezik magukat, hogy korlátozzák ama kikötők számát, amelyek eddig hozzáférhetőek voltak a nyers ópium részére. A kikötőkből nem szabad szállítani nyers ópiumot oly országokba, ahol a nyers ópiumbehozatal meg van tiltva. Egyébként azonban minden ópium-csomagot külön jelzéssel kell ellátni és a szállítást csak erre fõhatalmazott egyének végezhetik. A kész ópium még szigorúbb elbánásban részesül; a cél az, hogy előállítása, a mennyiben nem orvosi célokra szolgálna, teljesen szüntessék be. Egyben ama mérgek korlátozását is elhatározták, melyek gyógyszerek előállítására szükségesek. Az egyezmény azonban csak akkor lép életbe, ha azok a hatalmak is alá fogják írni, melyek nem vettek részt az értekezleteken, ellenkező esetben az egyezménynek csak az lenne a hatása, hogy a szignatárius országok károsodnának, anélkül, hogy az ópiumfogyasztás csökkennék, mert Dél-Amerika és Törökország továbbra is termelne ópiumot, sőt versenytársak hiányában még fokoznák is

a termelést. Igaz, hogy a Chinába való behozatal meg van tiltva, ámde a Mennyei birodalmának határán vannak még mindig oly területek, ahol a csempészést nagyobb kockázat nélkül lehet üzni.

Egy német birodalmi lakástörvény alapelveit a következőkben jelölte meg az e célra kiküldött bizottság, amely határozati javaslatában a megfelelő törvénynek mihamarabb való előterjesztésére kéri a kormányt:

1. Az ország és város különös viszonyai szerinti minimális követelmények előírása a lakás alkotása és használata tekintetében. Fekvés, kiterjedés, világosság és levegőszolgáltatás a lakó-, háló- és dolgozószobákban, árnyékszékek száma és fekvése, hálólhelyek, stb.)

2. Szabályok a hivatalos lakásfelügyelet tekintetében. Járási és országos lakáshivatal birodalmi lakáshivatallal, mint az egész lakásügy központi szervével.

3. Jelzálogkölcsönintézetek létesítése abból a célból, hogy állami garancia mellett olcsó jelzálogkölcsönöket kaphassanak a telkek és kislakások tulajdonosai, építőszövetkezetek.

4. A lakáskimutatás szabályozása,

5. Az örökbérleti jog kiépítése a kislakások építése érdekében.

A mozgóképszínház fejlődéséről olvasunk tudósítást a *Soziale Praxis*-ban. Legyen elég egyetlen statisztikai adat, amelyet a düsseldorfi statisztikai hivatal állapított meg. Düsseldorfban, ahol 328.000 ember lakik, majdnem egy millió belépőjegyet adtak el a mozikképszínházak 1909-ben, ugyanakkor a színházakban 396.000-et. Berlinben óvatossá becslés szerint naponta 100.000 ember látogatja a „mozinkat. A Pathé Frères cég több, mint 1000 munkást foglalkoztat állandóan gyárában, amelyben naponta 65 kilométer filmet, vagyis több mint 2 millió képet állítanak elő. Csak magából Németországból 10 millió márka vándorol évente Franciaországba a filmek vételára fejében.

Közhivatalnokok szociális szervezkedése Itáliában. Az olasz Ufficio di lavoro kimutatást tesz közzé a hivatalnoki szervezkedésről, amely úgyszólván az egész közhivatalnoki statust felöleli és sokkal nagyobb méretű, mint a magánhivatalnokok szervezkedése. A szervezkedés módja hasonló a munkásszervezetekhez. Van egy központi szervezet, amelynek kebelében azután helyi szervezetek működnek. A többek között külön vannak szervezve a posta- és távírdahivatalnokok, a középiskolai tanárok, a közigazgatási tisztviselők, a járásorvosok, az állatorvosok, a közvetlen adók kezelésénél alkalmazott hivatalnokok, a bírósági kezelők és írnokok, a vasúti hivatalnokok, a vámhivatalok tisztviselői, a községi tisztviselők, a kataszteri hivatalnokok, a minisztériumbeli tisztviselők stb. Ezek a hivatalnoki szervezetek azonban a munkásszervezetek befolyása elől majdnem tökéletesen elzárkóztak, de maguk minden eszközt felhasználnak, hogy a törvényhozást és a közvéleményt befolyásolják. Általában erős központosító szellem működése észlelhető úgy ezekben, mint a munkásszervezetekben is, ami Olaszországban más jelentőséggel bír, mint olyan államokban, amelyekben a politikai egység és központosítás már évszázados múltra tekint vissza.

Különös kíváncsiságot áru el a M. Á. V., amikor a mérnöki állásokra hirdetett pályázatokban nyomatékosan figyelmezteti a pályázni szándékozókat, hogy okmányokkal kell igazolniuk, mi az apjuk, vagy ha már nem él: mi volt? Talán az átöröklődés törvényeit akarja a gyakorlatban alkalmazni a vasút vezetősége, gondolván, hogy akinek az apja mérnök volt, annak a fia jobb mérnök lesz, mint az anyai költő fia? Ezt nem árulja el a különös pályázati hir-

detmény, de mi figyelmeztetni óhajtjuk a M. Á. V. igazgatóságát, hogy ezidőszert úgy tartják, hogy a szerzett tulajdonságok nem örökölhetők át, már pedig a mérnöki kvalifikációt a pályázó ifjú apja se hozta magával a világra, ha volt neki, hanem úgy szerezte. Azt hisszük, hogy fölösleges tülekedések elkerülése végett a M. Á. V., ha már az apa foglalkozására kíváncsi, mindjárt meg is mondhatta volna, hogy miféle apák fiait látja legszívesebben a pályázók közötti. Vagy nem is arról van szó, hogy micsoda a papa, hanem talán inkább arról, hogy kicsodái

Bérfizetés köznapon. Ezen a címen megírtuk legutóbbi számunkban, hogy a hamburgi iparfelügyelőség jelentése szerint a hamburgi nagy hajógyárak milyen elszomorító tapasztalatokat tettek a bérfizetésnek szombatról csütörtökre, majd péntekre helyezésével. Ezzel éppen ellenkező, rendkívül örvendetes tapasztalatokról értesülünk most Hoffmann Adolf úrtól, aki Győrben egyik lelkes apostola a hétközi bérfizetésnek, amelynek érdekében a győri kerületi iparfelügyelő, hegyeshalmi Fischer Elemér ur is széleskörű agitációt fejt ki. Az újítás hatásáról ezeket írja Hoffmann Adolf úr: „A hétköznapi bérfizetés két irányban mutatta jó hatását. A gyárakban feltétlenül jó eredménnyel járt, a hétfői kimaradások majdnem megszűntek, fizetés utáni napon való elmaradás pedig úgyszólván egyáltalában nem fordul elő. A régebben szokásban volt hétfői és keddi előlegkérések teljesen megszűntek. Ezelőtt szombaton este seregestől lepték el gyár bejáratát s környékét az asszonyok s gyermekek és mindenféle hitelezők, hogy a frissen kapott bérből valamit megszerzhessenek. Ez ma tökéletesen megszűnt. Általában az emberek igen előnyösnek, az asszonyok egyenesen áldásosnak mondják a hétköznapi bérfizetést, mert azóta jut élelemre, ruházatra és minden más szükségletre is. Másrészt mutatkozott a jó hatás a városban is, mert vasárnap reggel nem látni dülöngő, részeg munkásokat az utcán, a szombat éjjeli verekedések tetemesen csökkentek. Ezt és a verekedés, részegség, lármázás stb. folytán szükségelt előállítások számának tetemes apadását a rendőrség hivatalosan s számszerint is megállapította. Általában a munkások híre javult és tekintélye emelkedett, mert fizetőképesebbek, rendesebbek lettek. Itt Győrött speciel még az is előnyös, hogy a fizetés hetivásár előtti napon történik és ez a piaci árak egyenletességére jó hatással van, mert nem torlódik minden bevásárlás vasárnap délelőttre.” És hogy az itt elmondottak mindenben híven tükrözik vissza a valóságot, annak legjobb bizonyítéka, hogy a hétköznapi bérfizetés Győrött és a győri iparfelügyelőség területén rohamosan terjed. Eddig Győrben a következő gyártelepek honosították meg: Magyar Waggon- és gépgyár, Singer M. W. fiai gazdasági gépgyár, Szabó Samu lakatosárugyár, Zeiss Károly optikai szer-gyár, Városi villamos telep. Ott Ernő gőzfűrésztelep, Hatschek Ede asztalos, Boskovitz L. és fiai cipőgyár, Krömer Henrik gépgyár, Győri vendéglősök szövetkezete szikvízgyár. Fiumei Kávébehozatal kávépörkölő, Városi vízművek, Back Hermann hengermalom, Pfeiffer Testvérek gőzmalom, Városi jéggyár, Szeszgyár és finomító r.-t., Meiler Ignác és trsai olajgyár, Légszeszgyár r.-t., Kohn A. és Trsa olajgyár, Nitsmann József könyvnyomda, Gross Gusztáv könyv-

nyomda. Mindezek összesen mintegy 4000 munkást foglalkoztatnak és így tapasztalataik nagyon is jelentékenyek. E tapasztalatok alapján a győri kerületi iparfelügyelő most az ország valamennyi gyárhoz és ipartelepéhez memorandumot intézett, amelyben a hétköznapi bérfizetések meghonosítását ajánlja,

Újabb súlyos sztrájkok Angliában. Alig múlt el a bányászok sztrájkja, máris kitört egy másik, amelyik még sokkal gyorsabban, úgyszólván órák alatt érezteti a hatását: a kikötő munkások sztrájkja. A 100.000 embert magával ragadott sztrájk közvetlen oka tulajdonképpen egy semmisség. Az egyik vállalat munkásai egy 60 éves ör elbocsátását követelték, mert nem tartozott a szervezetükhöz. A társaság nem tett eleget a kérésnek, mert az öreg 23 év óta tagja az előmunkások szervezetének, miután előbb maga is előmunkás volt. Az előmunkások pedig a munkások és munkaadók megegyezése szerint nem kötelesek a munkások szervezetében belépni. A jogvita tehát az volt, hogy az öreg ör előmunkásnak tekintendő-e? Ebben nem tudtak megegyezni és a vállalat inkább elbocsátotta 2000 munkását, semhogy az öreget a szervezetbe való belépésre kötelezze vagy elbocsássa. Ebből támadt a kikötőmunkásság sztrájkja, amely máris óriási károkat okozott Londonban. Mihelyt a sztrájk kiütött, természetesen rögtön felszínre kerültek mélyebbre nyúló okai is: ma már a követelések között előtérben a 10 pennys órabér és 1 silling 2 pennys túlórabér áll, amelyet a vállalatok teljesen elfogadhatatlanoknak jelentettek ki. A kormány a komoly helyzetre való tekintettel szorgosan nekilátott a már előbb elhatározott akcióhoz: hivatalosan kikutatni a brit munkásság ezidőszert nyugalanságának okait, amelyet egy Sir Edward Clarke a jeles jogtudós elnöklete alatt működő bizottság máris elkezdett. – A bányászok között is újlag komoly nyugalanság uralkodik. A minimális bérek megállapítására rendelt hatóság döntéseivel nincsenek a munkások megelégedve. Május 20-ikán már határozatilag jelentette ki a bányamunkásszövetség tiltakozását a bizottságok megállapításai ellen, de egyelőre csak a kormányai való érintkezésbe lépéstől várja a sérelmek orvoslását, amelyet ha meg nem kap, úgy ismét a szénsztrájk réme fenyegeti Nagybritanniát.

A gyermekmunka szabályozása ügyében ankét volt május hó 21-én a Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesületében. Erre az alkalomra dr. Heller Farkas műegyetemi magántanár érdekes előadmányt készített. Többek közt azt mondja: A gyermekmunka törvényes szabályozására vonatkozó előmunkálatoknak két irányban kell mozogni. Mindekelőtt meg kellene állapítani, milyenek a viszonyok, mily mértékben van elterjedve a gyermekmunka. Ezirányban találunk egyet-mást az iparfelügyelők jelentéseiben, egyébként pedig a statisztika igen hiányos. Az üzemi és munkásstatisztika csak részleges és már elavult tájékozást nyújt. Ez ugyanis 1906. évre vonatkozik, mely megállapítja, hogy a gyárakban a 14 éven aluli gyermekek száma 2620, a 14-15 éveseké 14,306, a 16-17 éves fiatal gyári munkások számát 25,833-ban mutatja ki. Tehát a 16 éven alul lévő és a gyáriparban alkalmazást találó munkások száma ezen felvétel szerint 42,789 volt. Mondani sem kell, hogy ez a megállapítás már az akkori viszonyoknak sem felelt meg. Ugyanis a gyárakban sokkal több a 14 éven aluli gyermek, mint ezt

az iparfelügyelők vagy az állami statisztika megállapítja. A legtöbb gyáros nem mondja meg az alkalmazott gyermekek igazi életkorát. Az iparfelügyeleti vizsgálatoknál a 10-12 éves gyermekeket rejtett helyre dugják, hogy az iparfelügyelő ne lássa őket. Ez történik Magyarországon majdnem kivétel nélkül az összes textilgyárakban, sőt még a veszélyes gyufagyárakban is találtak 10 éves és 10 éven aluli leánygyermeket. Az előadmány bemutatja az iparfelügyelők által megállapított fiatalok munkások munkaidéjét. Eszerint a nyári munkaidő a kő-, agyag- és üvegipar, a fonó- és szövőipar, valamint az élelmezési iparba tartozó üzemek túlnyomó részében 14-12 óra a munkaidő. Ugyanezekben az iparágakban a téli munkaidő is igen hosszú. Az elsőben 12-9, a másodikban 13-11, a harmadikban 12-10 órát tesz ki. Ez a kimutatás igen tanulságosan tájékoztat arról, hogy az ipartörvény azon rendelkezései, melynek értelmében 14 éven aluliakat csak 8 óra hosszat, 16 éven aluliakat pedig csak 10 óra hosszat szabad foglalkoztatni, még egyáltalában nem ment át az életbe. A munkáltatók dolgoztathatják a gyermekeket tetszés szerint, nincs hatóság, amely ezért felelősségre vonná őket. Ugyancsak a hivatalos kimutatás szerint a munkások 31.9 százaléka 10 órán túl dolgozik, holott törvény tiltja, hogy a 16 éven aluli munkások egyáltalán 10 órán felül naponta dolgozzanak. Igen sokszor alkalmazzák a fiatalok munkásokat oly munkákra is, amelyek a legközvetlenebb veszélyt rejtik magukban egészségükre és testi épségükre nézve. A gyáriparban a balesetek 11.23 százaléka, a kisiparban pedig 19.40 százaléka esett a 16 éven aluli munkásokra. Ezek a hivatalos adatok hangosan kiáltják, hogy a gyermekek érdekében valamit tenni kell.

Munkásbiztosítás.

Rovatvezető: **dr. Halász Frigyes,**

az Országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító-pénztár s. titkára.

A munkásbiztosítás képvisellete az Országos Közegészségügyi Tanácsban. Az Országos Pénztár igazgatósága azon célból, hogy az Országos Közegészségügyi Tanácsban a munkásbiztosítás is elnyerje a maga megfelelő képviselétét, a következő kérelemmel fordult a belügyminiszterhez: „Az 1876: XIV. t.-c. 169. és 171. §§-ai alapján azon tiszteletteljes kérelmet terjesztjük Nagyméltóságod elé, hogy az országos közegészségügyi tanács tagjainak kinevezéséi az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár, hazai közegészségügyünk ezen fontos faktorának a tanácsban való megfelelő képviselétéről méltóztassék gondoskodni s egyúttal tisztelettel kérjük Nagyméltóságod az iránti intézkedését is, hogy az 1876: XIV. t.-c. 171. §. 3. bekezdése szellemének megfelelőleg a közegészségügyi tanács üléseire a m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal biztosítási tanácsának előadói is meghívást nyerjenek.

Az 1876: XIV. t.-c. 169. §-ának 1. bekezdése szerint az országos közegészségügyi tanács úgy állítandó össze, hogy *abban wänden a közegészségügy szempontjából jelentékeny szakma képviselve legyen.* Hogy az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár a hazai közegészségügy terén mily fontos hivatást tölt be, azt Nagyméltóságod előtt részletesen kifejtünk felesleges s így itt csupán arra szorítkozunk, hogy rámutassunk arra, miszerint az 1910. évben az állam a

közégségi körorvosok és bábák illetményei címén ..... 3.175.180 K
országos betegápolási alap betegápolási költségei címén ..... 9.594.534 K
közegészségügyi kiadások címén ..... 10.177.749 K
összesen: 22.947.463 K

adott ki, az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosítási pénztárnak 1910. évi összes segélyezési kiadásai pedig 22.196.674 K-ra rúgtak. Miből megállapítható, hogy az állam mellett az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár állította a leg-hatalmasabb összeget a közegészségügyi szolgálatába s így bizonyára Nagyméltóságod is jogosnak fogja találni azon kérelmünket, hogy az Országos Pénztár alapvető érdekére kihatással levő állami közegészségügyi intézkedések véleményezésénél oly fontos szerepet játszó közegészségügyi tanácsban az országos pénztár is megfelelően képviselve legyen. A képviselét mikéntjére azon tiszteletteljes kérelmet bátorkodunk előterjeszteni, hogy azon célból, hogy az országos pénztár működésének immár igen kiterjedt speciális adminisztratív és orvosi ismereteket igénylő érdekei a kellő képviselétet a tanácsban elnyerhessék, az országos pénztárnak legalább egy az adminisztrációban és egy a munkásbiztosítási orvosi szolgálatban kiváló szakkozegét méltóztatnék a közegészségügyi tanácsba ki-nevezni.

Egyúttal az 1907. XIX. t.-c. 168. §-ának indoklására utalással, a melyből kitűnik, hogy az egyéb közügyekben a minisztériumokat megillető állami felügyelet és ellenőrzés a munkásbiztosítás ügyében az állami munkásbiztosítási hivatalra ruházott s hogy így az állami munkásbiztosítási hivatal a közegészségügyi szempontból eminens fontosságú munkásbiztosítás szempontjából oly hatáskört gyakorol, amilyent az 1876. XIV. t.-c. meghozatalakor egyéb ügyekben csak a minisztériumok gyakoroltak, tisztelettel kérjük, hogy az 1876: XIV. t.-c. 171. §. 3. bekezdése célzatának az ádami munkásbiztosítási hivatallal szemben is érvényt szerezni és az állami munkásbiztosítási hivatal biztosítási tanácsa előadójának az országos közegészségügyi tanács üléseire való meghívása iránt intézkedni *kegyeskedjek*”

Az osztrák szociális biztosítási törvényjavaslat, mely a kisiparosok, kiscgazdák és általában az „önállóak” (nem alkalmazottak) biztosítását egyesíti az „alkalmazottak” biztosításával, úgy látszik, holt pontra jutott a tárgyalások során. A munkásság által képviselt azon álláspont, hogy az „önállóak” biztosítása az „alkalmazottak” érdekeinek sérelme nélkül nem oldható meg az „alkalmazottak” biztosításával azonos pénzügyi alapon, hanem *külön pénzügyi rendezést* kíván, mind szélesebb körökben foglal tért és a törvényjavaslat ezen alapproblémájának újabb felelevenítését vonja maga után. A parlament szociális biztosítási bizottságában már megkezdődött ezen kérdés újabb vitatása s a különböző gazdasági érdekeltségek is újból foglalkoznak e kérdéssel, úgy hogy nincs kizárva, hogy a jelenlegi kormány hivatalba lépésekor már egyszer revízió alá vett törvényjavaslat most újabb revízió alá kerül.

Az Országos Pénztár alapszabályai 42. §-ának b) pontja ellenkezik-e a törvény nyel? Az alapszabályok 42. §-ának b) pontja kizárja a táppénzigényt, ha a betegség bejelentése utólag, tehát *oly időben történt, amikor annak a pénztár közegei vagy orvosa által való ellenőrzése már nem lehetséges,* kivéve, ha a bejelentés körüli mulasztás nem a tagot terheli. A rendelkezés

célja az, hogy olyan esetekben, midőn a tag nem pénztári orvossal kezelteti magát, a keresetképtelenség helyes megállapítása céljából a tag a pénztár ellenőrzése alatt maradjon.

A székelyudvarhelyi választott bíróság 911-4/3. sz. ítéletében, a budapesti munkásb. választott bíróság pedig több ítéletében kimondotta, hogy az *alapszabályok 42. §. b) pontját nem alkalmazza, mivel az ellenkezik a törvényvel*, amennyiben a T. 50. §. 3. pontja megállapítja a táppénzigény feltételeit s az Országos Pénztár alapszabályai nem zárhatják ki a táppénzigényt olyan esetekben, amelyekben a törvényben előírt keresetképtelenség fenforog. Ezen első bírói ítéletekkel szemben az *állami munkásbiztosítási hivatal* 1912 március 1-én hozott 1910. 462/2. sz. ítéletében megállapította, hogy a szóbanforgó alapszabályi rendelkezés törvényességi szempontból nem kifogásolható. A hivatkozott ítélet e tárgyban a következőket mondja:

„Az 1907: XIX. t.-c. 50. §. ut. bek. azt rendeli, hogy a betegségi biztosítási segélyeket a pénztári alapszabályokban megállapított módon kell kiszolgáltatni. Ebből pedig következik, hogy kötelező jogforrásaereje van az Országos munkásbetegségélyező és balesetbiztosító pénztár alapszabályai 42. §-ának, amely b) pontjában kizárja a táppénzigényt, ha a betegség bejelentése utólag, tehát oly időben történt, amikor annak a pénztár közegei vagy orvosa által való ellenőrzése már nem lehetséges, kivéve, ha a bejelentés körüli mulasztás nem a tagot terheli. Nyilvánvaló, hogy ez a szabály a *segélyezési módnak* törvényben megjelölt megállapítását foglalja magában, t. i. azt a módot, amely szerint: táppénz kiszolgáltatása a betegségnek a pénztárnál kellő időben való bejelentése alapján történik. Az alapszabályok id. §-a ehhez a feltételhez, illetőleg ennek a feltételnek elmulasztásához azt a jogkövetkezményt fűzi, hogy a betegségnek utólagos bejelentése esetén a visszamenő időre nem jár táppénz. A felsőbíróság jogi felfogása szerint ez a rendelkezés törvényességi szempontból nem kifogásolható. Az az 1907: XIX. t.-c. 50. §. ut. bekezdésében fogalt szabály ugyanis, amely szerint a segélyezés módját a pénztár alapszabályai állapítják meg, merőben elveszteni gyakorlati jelentőségét, ha annak a módnak megtartását ugyancsak a pénztári alapszabályok a különbeni jogvesztés terhével nem biztosíthatnák.”

Inasok, tanoncok, kiskorúak kártalanítása a magánjog és a munkásbiztosítási jog szerint. A Curia f. évi március hó 26-án hozott 2741/911. sz. ítéletével kimondotta, hogy a baleset folytán megsérült kiskorú attól az időtől fogva, melyben teljes keresetképességét elérte volna, a teljes keresetképességnek megfelelő kártérítést követelheti. Ezzel szemben a munkásbiztosítási jogban – tudjuk, – hogy az 1907: XIX. t.-c. 78. §. utolsó bekezdése értelmében a kiskorúak balesetkártalanítása egész életükön át ugyanaz marad. Felnőtt korukban, midőn – ha baleset nem éri őket – 4-5-szörösét kereshették volna meg annak, amit tanonckorukban kerestek, még mindig a tanonckereset alapján kapják a járadékot. Megsérült tanoncok, inasok s ifjúmunkások egész serege tehát kedvezőtlenebb helyzetbe került a munkásbiztosítási törvény folytán, mint amilyenben a magánjog szerint volna. A helyzet annyira visszás és oly fájdalmasan sérelmes az ifjúmunkásokra, hogy véleményünk szerint az a választott bíróság emelkednék a jól felfogott jogászi magaslatra, mely az általános magánjogból, az 1907: XIX. t.-c. 69. §. 1. bekezdéséből és a munkásbiztosítás valódi céljából, az elvesztett keresetnek (bár részleges, azaz 60%-ig terjedő) kárpótlásából kiindulva, az ifjúmunkásoknak arra az időre, midőn a teljes keresetképességet elérték

volna, ennek megfelelő munkakeresmény alapján ítélné meg a járadékot. Ez felel meg a valódi ratio legis-nek. És ne felejtjük el, hogy törvényrontó szokás is létezik és jogosult is lehet!

Balesetelhárítási követelmények a faiparban. A famegmunkáló gépeknek az összes, még a kisüzemekben is beállott nagymérvű szaporításával ai faiparban a balesetek száma mindenütt nagy mértékben emelkedett. Magyarországon a szállítási és raktározási üzemek után a faiparban történt 1909-ben a legtöbb baleset, (az összes balesetek 18.8%-a). Németországban a faiparban előfordult balesetek szaporodása annyira ijesztő, hogy a „Német Famunkásszövetség” szükségesnek látta ezen tárgyban egy külön birodalmi konferencia összehívását. A Münchenben megtartott konferencia a következő határozatot hozta:

„A faipar számos üzemágának kifejlődése a famegmunkáló gépek alkalmazásának állandó fokozásával járt. Ezek a gépek a kellő óvintézkedések elmulasztása mellett a mellettük alkalmazott munkások körében igen súlyos sérüléseket és csonkulásokat okoznak, úgy hogy a gépek szaporítása a gépüzemekben nap-nap után fokozza a famunkások életét és testi épségét, fenyegető veszélyeket. Minthogy a balesetek száma állandóan emelkedik és a „Berufsgenossenschaften”-nak a famegmunkáló üzemekben dolgozó munkások védelmére kibocsájtott óvrendszabályai és intézkedései teljesen elégtelenek bizonyultak, az értekezlet a következőket követeli:

A) A *Berufsgenossenschaft* toktól:

Az ellenőrző közegeknek oly szaporítását, hogy a *Berufsgenossenschaft* keretébe tartozó összes üzemek évenkénti többszöri alapos megvizsgálása lehetséges legyen.

Üzemellenőrök alkalmazását a gépésmunkások sorából.

A famegmunkálógépeken alkalmazandó védőkészülékekre vonatkozó rendelkezések kiegészítését és szigorúbb rendszabályokat az előírt rendelkezések végrehajtására.

Magas pénzbüntetések ismételt alkalmazását oly munkaadókkal szemben, kik az óvrendszabályokat megszegik.

B) Az *iparfelügyelet*től:

Előadások tartását a munkások körében a munkásvédelemről és praktikus védőkészülékeli hathatós alkalmazásáról.

Gépésmunkások igénybevételét az üzemek megvizsgálásánál.

C) A *törvényhozástól* :

Az iparfelügyeleti ellenőrző közegek szaporítását, hogy az iparfelügyelet alá rendelt minden üzem ismételt alapos vizsgálata megejthető legyen.

Iparfelügyelők alkalmazását a munkások köréből.

A faiparban 10 óras maximális munkanap megállapítását és törvényileg előre megállapítandó határidőn belül ennek 8 órára való leszállítását.

A női munkának famegmunkáló gépek, fűrészek mellett és faraktárakban való teljes eltiltását.

17 éven aluli tanoncok és ifjú munkások famegmunkáló gépek melletti alkalmazásának eltiltását.

Az üzemek ellenőrzésével megbízott iparfelügyelői közegek büntető hatalommal való felruházását.

A famegmunkáló gépek mellett dolgozó összes munkások részére a balesetelhárításra és az előírt óvrendszabályok alkalmazására vonatkozó kötelező tanfolyamok felállítását.”

A konferencia egyúttal megalakította a *gépésmunkások központi bizottságát*, mely a helyi balesetelhárítási bizottságokkal állandó érintkezésben áll és az ezektől nyerendő anyagot összegyűjti, megrostálja és arra törekszik, hogy egy lehetőleg terjedelmes *faipari munkásvédelmi kiállítást* állítson össze, mely később, mint *vándorkiállítás* a német birodalom különböző helyén szolgálja az érdekeltek tanítása útján a balesetelhárítás ügyét.

Országos pénztári tisztviselők tanulmányútja.

Az országos pénztár *dr. Szemenyei Kornél* a balesetosztály élén álló aligazgató vezetése alatt, *Lükő Alajos* főszámtanácsost, a számvevőség vezetőjét, *Gallai Marcell* és *Müller József* titkárokat, az üzembesorozási al-

osztályok (költségfedezeti és tőkefedezeti alosztályok) vezetőit, *Schneer* Sándor számtanácsost a baleseti járulékok folyószámla osztályának vezetőjét, dr. *Szabados* Sándor titkárt, a kártalanítási alosztály vezetőjét, *Drechsler* Ignác számtanácsost, a járadékfolyósítási osztály vezetőjét és *Urban* Béla statisztikai tanácsost, a statisztikai osztály vezetőjét a balesetbiztosítás intézményének és berendezésének tanulmányozására Németországba és a bécsi balesetbiztosító intézetbe küldötte. A kiküldött tisztviselők feladata lesz most, hogy az országos pénztár az üzembesorozás és a baleseti járulékkirovás terén az első besorozás és kirovás' alapvető munkáját elvégezte, tanulmányaik alapján a balesetosztály és a balesetbiztosítási teendőket ellátó számvevőségi osztályoknak a jövőre vonatkozó rendszeres munkaprogramját az autonómia elé terjeszteni.

Munkaközben bekövetkezett szívszélhűdés üzemi baleset-e? Az Országos Pénztár igazgatóságának múlt havi ülésén hosszabb vitát provokált a következő érdekes eset: Egy kocsis- özvegye baleseti kártalanítást kért azzal az indokolással, hogy férje hajtás közben a bakról leesett, a kocsi elgázolta és ennek következtében meghalt. Az Országos Pénztár járadékbizottsága az igazgatóságnak a járadékigény elutasítását javasolta, mivel az orvosi vélemény szerint az illetőt, ki igen súlyos szívbajban szenvedett, szívszélhűdés érte még a bakon, ennek következtében halt meg és már holtan esett le a bakról s akkor csak *a karján* ment át a kocsi. Minthogy a sérült nyomban meghalt és csak egy tanú volt, ki messziről látta az esetet, vitásnak látszott, vajjon előbb következett-e be a szélhűdés és azután esett le a bakról a sérült, vagy előbb esett le, s. azután következett be a szélhűdés. Ezen vitás *ténykérdés* tekintetében az orvosok határozott véleménye úgy szólt, hogy a bonc jegyzőkönyv alapján megállapítható, hogy előbb állott be a szélhűdés s a kocsi már holtan esett le a bakról. Az igazgatóság az orvosi vélemény alapján elfogadta a ténykérdés ilyen megoldását, de ekkor ismét az a *jogkérdés* vettett fel, hogy az üzemi munka közben beálló szívszélhűdés nem tekintendő-e mindig üzemi balesetnek. A főorvos felvilágosítása alapján az igazgatóság magáévé tette azt a felfogást, hogy az üzemi munka közben bekövetkezett szélhűdés üzemi balesetnek csak az esetben tekinthető, ha *üzemi eredetű*, ha tehát valamely az üzemben felmerült körülmény, pl. túleröltetés, izgalom stb. is oka volt a szélhűdésnek. A tény és jogkérdésnek ilyen megoldása után az igazgatóság még sem döntött a kártalanítás ügyében, hanem kiegészítő vizsgálatot rendelt el annak megállapítása végett, vajjon a kocsis, mielőtt a kocsira ült, nem emelt-e túlnehéz terhet, vagy nem volt-e túlsokáig munkában stb. vagyis, hogy a szélhűdés üzemi eredete nem állapítható-e meg.

Pénztárorvos háború készül Németországban.

Az új birodalmi biztosítási törvény életbeléptetésével kapcsolatban támasztott követelések keresztülvitele céljából a német orvosok legnagyobb szövetsége, a Lipcsei Orvosszövetség legutóbbi közgyűlésén úgy határozott, hogy a helyi orvosi szervezetek a közel jövőben a szövetség utasításai szerint „egyszerre, egyöntetűen, zárt sorokban és egységesen” fognak a pénztárakkal szemben eljárni. A pénztárak ebben egy „birodalmi orvosi általános sztrájk” bejelentését látják! s erősen készülnek, hogy a mozgalom őket készületlenül ne találja. A pénztárak egy orvosi általános sztrájk esetén egyrészt az új birodalmi biztosítási törvény 370. §-ára támaszkodva $\frac{1}{2}$ -szeres táppénzt szándékoznak nyújtani orvosi segély helyett tagjaiknak, másrészt főleg arra tö-

rekszenek, hogy a Lipcsei Orvosszövetséghez nem csatlakozott igen tekintélyes számú orvosok közül mind-egyik pénztár egy orvost nyerjen meg magának azon célból, hogy ezen orvos kizárólag a táppénztalványozást végezze. Egy félhivatalos kommuniké a birodalmi kormány közbelépését is kilátásba helyezi a következő sorokban: „A Lipcsei Orvosszövetség ismert határozatát a birodalmi kormány igen komoly megfontolások tárgyává teszi. A kormány meg fogja kísérelni, hogy az orvosok lipcsei szövetségére oly irányban hasson, hogy ez a hűrt túl ne feszítse. E célból az orvosszövetség vezetői már meghívást kaptak a belügyminisztériumba, úgy hírlik azonban, hogy *kevés remény van egy megegyezés létesítésére*. Ezen esetre a *birodalmi kormány már megfelelő eszközöket szemelt ki*, melyek alkalmasak arra, hogy a pénztárak, mint a köz szempontjából elsőrendű fontosságú intézmények, védelemben *részesüljenek*.” A kormány köréből kiszivárgott hírek szerint a terv az, hogy általános orvossztrájk esetén a *birod. bizt. törv. 370. §-cmak alkalmazásán kívül*, ahol arra szükség lesz, a *katonai orvosokat fogják a pénztárakhoz szolgálattételre kirendelni*.

A soproni ker. pénztár tagjainak száma 1911-ben 12,457 (1910-ben 11,374), járulékbévétele 269,070 K (1910-ben 224,746 K) volt. A hátralék 74,973 K (1910-ben 65,651 K). A pénztár az 1911. évet 2333 K felesleggel zárta (1910-ben 25,198 K felesleg).

Az ungvári ker. pénztár tagjainak átlagos száma az 1910. évi 4114-ről 1911-ben 4502-re emelkedett, a járulékbévétele pedig 97,925 K-t tett ki (1910-ben 75,712 korona). A járulékhátralékok 31,247 koronára rúgnak (1910-ben 33,005 K). Az 1911. évi kezelés 4715 korona felesleggel zárult (1910-ben 2052 K hiány).

A rimaszombati ker. pénztár tagjainak 1911. évi átlagos létszáma 5129 (1910-ben 4380), járulékbévétele 121,471 K (1910-ben 97,219 K) volt. A hátralék 34,487 K (1910-ben 23,196 K). Az évi kezelés 849 K felesleggel zárult (1910-ben 2899 K).

Dr. Lévai Tibor: A munkásbiztosítási törvény és választott bírósági eljárás. Dr. Lévai Tibor, budapesti ügyvédől ezen címmel a munkásbiztosítási törvény egy kommentárja jelent meg. A kötet az 1907: XIX. t.-c. szövegét tartalmazza jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázatokkal ellátva; ezenfelül pedig felöleli a választott bírósági eljárási rendeletet és a törvény végrehajtásánál irányadó legfontosabb rendeleteket. A munka szorgalommal készült, de telve van dilettantizmussal, a mitől a hatóságok, ügyvédek és nagyközönség vezetésének pretenziójával fellépő munkának mentesnek kellene lennie. Ezenfelül hibája, hogy teljesen elavult anyagokkal növeli a kötet terjedelmét (pl. közli a törvény életbeléptetésére vonatkozó kereskedelmi miniszteri rendeletet), ellenben sok fontos, élő jogforrást egyáltalán meg sem említi (pl. az Olaszországgal kötött egyezményt; az 1912 : VIII. t.-c. 5. §-át stb.). A Eáth Mór kiadásában megjelent munka ára 6 korona.

Az új svájci munkásbiztosítási törvény elfogadásáról már adtunk hírt olvasóinknak. E törvény nem statuál biztosítási kötelezettséget a betegségélyezés tekintetében: ez a biztosítás önkéntes. De azi egyes kantonoknak jogukban áll sa iát területükön a kötelező biztosítást behozni. Bizonyos föltételek mellett a pénztárak állami támogatásban részesülnek, de csak azok, amelyek nőket is fogadnak be tagul, mert nem minden pénztár vesz fel nőket. Ez az állami hozzájárulás évente $3\frac{1}{2}$ franc a 14 éven aluli biztosított gyermekek után, akik ingyen orvosi segélyt és gyógyszert kapnak, de táppénzt nem; ugyancsak évi $3\frac{1}{2}$ franc a férfi és 4 franc a

női tagok után, akiknek vagy kezelést és gyógyszert vagy legalább napi 1 franc táppénzt nyújt a pénztár és évi 5 franc azok után, akiknek az ingyenes kezelés mellett legalább napi 1 franc táppénzt fizet. A *balesetbiztosítás* kötelező. Biztosításra kötelezettek itt a vaspályák és hajózási vállalatok, a posta, a gyártörvény alá eső összes vállalatok Svájcban foglalkoztatott alkalmazottai és munkásai, az építőmunkások, a közlekedési és tutajozási vállalatok munkásai, a távíró- és távbeszélő és általában gépek felállításánál és szerelésénél alkalmazottak, valamint azok a munkások, akik földmunkáknál, bányákban, kőfejtőkben és robbanó anyagokat gyártó vagy használó üzemekben vannak foglalkoztatva. A balesetbiztosítás a nem üzemi balesetekre is kiterjed. A biztosított összeg attól függ, hogy állandó vagy múló természetű-e a munkaképtelenség. Az utóbbinál a kereset 80%-át, az előbbinél csak 70%-át fizeti a pénztár, amely azonban – mint a magyar törvény szerint is – tehetetlenség esetében 100%-ig emelhető. A baleset következtében meghalt tag özvegye 30%-ot, minden gyermek 15%-ot kap, a járadékok összege azonban 60%-ot meg nem haladhat. E biztosítást a Luzernben székelő svájci balesetbiztosító intézet eszközözi, amelynek, biztosításra nem kötelezettek is tagjai lehetnek. Az üzemi balesetek terhére egyedül a munkaadók viselik, az egyéb balesetek terhére % részben a biztosítottak, részben az államszövetség. Az intézetet 40 tagú tanács igazgatja (ebből 12 biztosítottra kötelezett alkalmazott, 4 önkéntes tag, 16 munkaadó és 8 a szövetség tanács delegáltja) és a szövetség tanács által kinevezett elnökség.

Az originális törvénynek több rendelkezése külön megemlítést érdemel. Így mindenekelőtt az, hogy a törvény értelmében a kantonok külön *pénztár-orvosi díjszabást* állapítanak meg, tehát a pénztárral nem szerződött orvosok nem a magánorvosi díjszabás, hanem specialis pénztár-orvosi tarifa alapján dolgoznak. Nevezetes a *hegyi pótlék* intézménye is, melyet a szövetség a távoleső völgyek és elszigetelt hegyvidékek lakói után fizet a betegsegélyezés javítása céljából. A hegyi pótlék kétféle: A magas hegyvidékeken levő pénztáraknak minden tag után évi 7 franc támogatást nyújt az államszövetség.

A magasan fekvő *községeknek* pedig a betegápolás és szülési támogatás megkönnyítése céljából a lakosság után fejenként 3 frankig terjedő segélyt ad. Ezen kétszeres hegyi-pótlék célja, hogy a hegyi lakók részére lehetővé tétessék külön községi vagy körorvosok alkalmazása és így az orvosi gyógykezelés és szülési támogatás (mely ma a magas hegyvidéken igen drága és hiányos) megjavíttassék és olcsóbbá tétessék és az orvosoknak az országban való normálisabb megoszlása előmozdítottassék. Igen üdvös és követésre méltó a *szoptatási díj* intézménye is, mely abban áll, hogy azon gyermekágyas nőnek, ki a 6 hetes gyermekágyi segély lejártá után további 4 hétig maga -szoptatja a gyermekét, a pénztár 20 franc *szoptatási díjat* ad, melyet az államszövetség a pénztárnak teljes egészében megtérít.

Rendkívül nagyjelentőségű újítása a törvénynek a balesetbiztosítás terén, hogy a biztosításra kötelezettek nézve a *nem üzemi balesetek elleni biztosítást is kötelezővé teszi*, s hogy az önkéntes biztosítás is kiterjed a nem üzemi balesetekre. A nem üzemi baleseteknél azonban természetesen a munkaadó a terheket, nem viseli, hanem $\frac{1}{4}$ része a járulék-nak a biztosítottat, $\frac{3}{4}$ rész az államszövetséget terheli. *Az üzemi balesetek köre* a lehető legtágabban van megállapítva, amennyiben a törvény ilyennek minősíti, magában az üzemben történt sérüléseken kívül azokat is, melyek az üzemvezetőség tudtával az üzem érdekében végzett munka közben, vagy a szünetek alatt, a munka megkezdése előtt vagy befejezése után merülnek fel, midőn az alkalmazott jogosult az üzem színhelyén vagy az üzemi veszélyek hatókörében tartózkodik. *Üzemi baleseteknek minősítettek a foglalkozásból eredt betegségek is.*

Az állam rendkívül bőkezűen gondoskodik a munkásbiztosításról. A betegsegélyző a balesetbiztosító pénztárnak az egyes tagok után a fent ismertetett járulék-pótlékokat fizeti, ezeken felül pedig a balesetbiztosító intézetnek 5 millió frankot forgótőkére és 5 millió frankot baleseti tartalékalap létesítésére ad. Az igazgatási költségeknek azonban csak felét viseli.